
Dokument nr. 5.

(1993–94)

**Ombudsmannsnemnda for Forsvarets innberetning om virksomheten
i tiden 1 januar–31 desember 1993.**

REGISTER

	Side
Innledning	3
Generelle synspunkter	3
Saker som er behandlet av Ombudsmannen	8
Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse	8
Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering	11
Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr	14
Forlegningsforhold	15
Kosthold	17
Tjenesteforhold	17
Permisjoner	18
Velferd	18
Disiplinærsaker	18
Tillitsmannsordningen	19
Økonomiske forhold	20
Sykesaker	20
Sosiale saker	20
Forsvarets skolevirksomhet	25
Vervede og kvinner i forsvaret	27
Befalssaker	27
Sivilt personell	31
Ombudsmannsnemndas befaringer	31
Vedlegg	39

INNLEDNING

Etter vedtak i Stortinget høsten 1989 består ombudsmannsnemnda i perioden 1 jan 1990–31 des 1993 av:

Ombudsmann Per A. Utsi, Oslo
Georg Jacobsen, Bergen
Per Håpnes, Hell
Gunvor Schnitler, Trondheim
Liv Stubberud, Rakkestad
Ellen M. Wibe, Oslo
Ivar Johansen, Oslo

Ombudsmannsnemnda har i 1993 holdt møter

25 feb
25 mai
25 aug
21 sep
27 okt
29 nov

I tillegg har nemnda i 1993 foretatt befaringer ved militære tjenestesteder slik:

Forsvarskommando Nord-Norge
Bodø hovedflystasjon og Bodin leir
Kystvaktskvadron Nord
Ramsund orlogsstasjon
Harstad sjøforsvarsdistrikt
Befalsskolen for Infanteriet i Nord-Norge
Det våpentekniske regiment
Oscarsborg festning og Forsvarets hundeskole

Nemnda har i år som tidligere vært representert på landskonferansen for tillitsvalgte i Forsvaret.

Ombudsmannen og kontorsjefen har som vanlig gitt orienteringer om ombudsmannsordningen ved en rekke av Forsvarets skoler og ved mange av de kurs for tillitsvalgte som er avholdt ved forskjellige avdelinger.

Orienteringer om ombudsmannsordningen overfor befal skjer bl a ved at Ombudsmannen foreleser ved stabsskoler og på møter i befalsorganisasjonene.

Generelle synspunkter

Som det vil fremgå av innberetningens omtale av de individuelle klagesaker har Ombudsmannen i 1993 behandlet i alt 87 klagesaker, hvorav 77 er mottatt i løpet av året. Tilsvarende tall for 1991 og 1992 var henholdsvis 84 (70) og 105 (86).

Som i tidligere år har Ombudsmannens kontor også i 1993 kunnet løse et stort antall tvistesaker ved uformell kontakt med partene uten at ordinære saksregistrering har funnet sted. En nærmere gjennomgang av klagesakene som er avsluttet i 1993 viser at avgjørelsen er endret i favør av klageren i 36 % av klagetilfellene. Omgjøringsandelen i 1993 samsvarer godt med tilsvarende tall for tidligere år.

Som opplyst i nemndas innberetning for 1992 har det de senere år funnet sted en markert tilbakegang i antall klagesaker i gruppen «sosiale saker», som omfatter botillegg og stønader. I 1991 utgjorde denne gruppen 40 % av alle klagesakene mot ca 20 % i 1993. Nemnda har antatt at denne positive utvikling må ha sammenheng med at Forsvarets sosialkatalog fra 1 jan 1991 ble endret slik at de militære myndigheter nå har større muligheter til å innvilge stønad på videre skjønnsmessig grunnlag slik at vanskelige tilfeller kan gis hjelp på rene sosiale kriterier. Det er Ombudsmannens erfaring at Velferdstjenesten utøver et rimelig og betryggende skjønn, ofte under vanskelige avveiningsforhold. Det reduserte antall klagesaker i denne kategori er i seg selv en indikasjon på dette.

Ca 25 % av årets klagesaker faller i gruppen «Innkalling, fritaking, utsettelse» og utgjør således en hovedgruppe blant klagetemaene i 1993. De fleste klagetilfellene i denne gruppen gjelder søknader om utsettelse med førstegangstjeneste eller utsettelse med repetisjonsøvelse eller HV-øvelse. Den nyetablerte Vernepliktsforvaltning synes å ha ervervet betryggende rutiner for sin behandling av denne type saker som ofte krever en nøye avveining mellom personlige og tjenestlige interesser.

I samsvar med Stortingets vedtak 8 des 1992, jfr Innst S nr 48 (1992-93) har FD utredet

og iverksatt en særskilt ordning med næringsbidrag til vernepliktige selvstendige næringsdrivende under repetisjons- og heimevernsøvelser. Ordningen gjøres gjeldende fra 1 jan 1994. Hensikten med ordningen er ikke å kompensere den vernepliktiges bortfall av inntekt, men å bidra til at næringsvirksomheten kan bestå gjennom økonomisk støtte enten til avlønning av vikar eller dekning av faste utgifter dersom næringsvirksomheten midlertidig må innstilles.

Samtidig er det innført en ny sosial stønadsordning benevnt som «særskilt økonomisk hjelp til vernepliktige under repetisjons- og heimevernsøvinger». Hensikten med denne ordning er å kunne møte spesielt oppdukende økonomiske forhold som ikke har kunnet forutses eller som ikke dekkes av andre former for godtgjøring. Med denne ordning antas at det i fremtiden ikke vil være nødvendig med henvisninger til sosialkontor for økonomiske problemer som har sin bakgrunn i repetisjons- og heimevernsøvinger.

Nemnda antar at Forsvaret med dette er gitt muligheter til å løse de økonomiske vansker enkelte av de selvstendig næringsdrivende ofte har hatt i forbindelse med pålagte repetisjons- og HV-øvelser.

Nemnda forutsetter at nødvendige informasjonstiltak om de nye stønadsordningene blir iverksatt overfor det berørte personell.

Vernepliktsverket er administrativt organ for de nye ordninger, Forsvarsdepartementet er administrativt klageinstans. Også denne type saker vil kunne bringes inn for Ombudsmannen for Forsvaret.

Med bakgrunn i at også Forsvaret har vært berørt av det økende antall selvmord blant norsk ungdom, har Forsvarets overkommando utredet og forberedt tiltak med sikte på forebygging av selvmord blant mannskapene.

Forsvarets egne informasjonsrutiner og det militære sosialmedisinske hjelpeapparat er bedre innrettet mot denne type oppgaver. Blant soldatene er det under etablering visse former for fadderordninger ved innrykk. Fra 1. januar 1994 er en egen krisetelefonordning etablert i samarbeid med Kirkens SOS.

Forsvaret har de senere år gjennomført årlige spørreundersøkelser om mannskapenes bruk av rusmidler og tobakk. Undersøkelsen som ble foretatt i 1992 viser at 41 % av mannskapene var daglige tobakksrøkere ved innrykk, mot 43 % i 1991.

Når det gjelder alkohol viser undersøkelsen at ca 30 % av soldatene reduserer sitt forbruk i løpet av tjenesten, ca 45 % oppgir uendret forbruk, mens 12-15 % oppgir å ha økt sitt alko-

holforbruk under førstegangstjenesten. En stigende andel oppgir enten aldri å ha brukt alkohol eller å ha sluttet med alkoholbruk.

I undersøkelsesgruppen på ca 1 400 soldater oppga 9,6 % i 1992 å ha brukt narkotika (hasj) før fremmøte. Det tilsvarende tall i 1991 var 9,3 %.

På bakgrunn av enkelte henvendelser til Ombudsmannen, omtale i media og på bakgrunn av Forsvarets egne UNIFIL-undersøkelser, har nemnda funnet grunn til å rette særlig oppmerksomhet mot helsetjenesten for de norske FN-styrker. På nemndas vegne sendte Ombudsmannen følgende brev om saken til Forsvarsdepartementet med kopi til FO og FDI 4:

«Ombudsmannsnemnda har under flere møter i 1992 og 1993 søkt å skaffe seg innsyn i forsvarets medisinske servicetilbud overfor det personell som av Norge stilles til disposisjon for FNs fredsrelaterte operasjoner. Således har nemnda gjennomført «høringer» med FDI 4/IR 4 vedrørende den etablerte helsetjeneste for FN-personellet og med prof Weiseth vedr UNIFIL-undersøkelsen.

Fra FO/P har nemnda mottatt et forslag til fremdriftsplan og tiltak med bakgrunn i UNIFIL-undersøkelsen. Etter den innhentede informasjon gjorde nemnda følgende vedtak i sitt møte den 21 f m:

Ombudsmannsnemnda har fått seg forelagt resultatet av UNIFIL-undersøkelsen og det fremlagte forslag til fremdriftsplan og oppfølgende tiltak.

Nemnda sier seg tilfreds med det engasjement som nå utvises med sikte på å redusere de personlige skadefølger av FN-tjenesten.

Nemnda konstaterer at såvel UNIFIL-undersøkelsen som forslagene for oppfølgende tiltak omfatter alle faser av FN-tjenesten - seleksjon, oppsetningsperioden, tjenesteperioden, dimisjon og hjemkomst.

Nemnda konstaterer med særlig tilfredsighet at forslaget om oppfølgende tiltak også omfatter etablering av et hjelpeapparat ved oppsettende avdeling som bl a skal være et bindeledd mellom Forsvaret og tidligere FN-soldater/pårørende.

Nemnda forutsetter at dette organ gis meget vide støttefunksjoner overfor tidligere FN-soldater og deres pårørende når slikt støttebehov blir konstatert.

De medisinske støttebehov under selve tjenesteperioden synes imidlertid omtalt og vurdert i begrenset utstrekning.

Nemnda finner derfor å ville anbefale etablering av et tilfredsstillende medisinsk støtte-team i tjenesteområdet der FN-personellet på et tidlig stadium kan søke medisinsk støtte og veiledning.

Nemnda antar at et slikt legeteam særlig bør omfatte generell almenmedisin og psykologi.

Et slikt medisinsk støtteapparat ved tjenestestedet vil også kunne være en viktig råd- og premissgiver for det tiltenkte hjelpeapparat ved oppsettende avdeling.

På nemndas vegne tillater en seg å håpe at det kan bli tatt hensyn til nemndas anbefalinger i det videre arbeid med saken.»

Forsvarets behandling av overgrepstilfeller og trakassering av kvinner i Forsvarets tjeneste ble tatt opp av nemnda, bl a på bakgrunn av et konkret voldtektstilfelle ved en militæravdeling. Nemnda erfarer med tilfredshet at Forsvarets overordnede organer har iverksatt et arbeid med sikte på egne bestemmelser og retningslinjer om kvinners tjeneste, familiepolitikk og likestilling i Forsvaret.

Nemnda tillater seg å påpeke behovet for et nærmest mulig samarbeid mellom militæravdelingen og det sivile hjelpeapparat dersom tilfeller av overgrep skulle forekomme.

Ved mistanke om straffbare forhold må politietterforskning iverksettes snarest mulig. For å sikre at Forsvarets egne støtte- og hjelpetiltak snarest mulig kommer fornærmede til nytte, må de interne varslingsrutiner være innrettet slik at overordnet myndighet i Forsvaret straks blir koblet inn i saken. Behandlingsreglene må sikre en forsvarlig oppfølging av den fornærmede.

Som et ledd i likestillingspolitikken arbeider Forsvaret for en stadig økende rekruttering av kvinner til befals- og krigsskolene. Kvinneinspektørene har en sentral rolle i dette arbeidet. Årlig avtjener mellom 250 og 300 kvinner frivillig førstegangstjeneste. Ca 550 av vårt samlede befalskorps består av kvinner.

Nemnda vil i denne sammenheng understreke betydningen av at tjenesterutinene i størst mulig utstrekning legges opp slik at kvinners særlige forhold ivaretas. Trivselstiltakene må utvikles på begge kjønns premisser.

I samsvar med de hovedretningslinjer for Forsvaret som er trukket opp av Stortinget finner det nå sted en omfattende omstilling innen Forsvaret. Personellrammen er under reduksjon og fredsorganisasjonen omstilles til færre enheter. Hensikten er å oppnå innsparinger innenfor driftsbudsjettene for å frigjøre midler til nyinvesteringer og fornyelser på materiellsektoren. Omstillingspolitikken har til formål å skape et forsvar som er kvantitativt mindre, men kvalitativt bedre, til å møte eventuelle fremtidige sikkerhetspolitiske utfordringer.

Nemndas flertall vil understreke at det knytter seg stor usikkerhet til enhver vurdering av hvilke militære behov Norge vil ha de kommende år. Planleggingen bør derfor sikre

mulighetene for raske politiske omprioriteringer dersom situasjonen skulle gjøre dette nødvendig.

På bakgrunn av de foreliggende usikkerheter finner flertallet grunn til å anbefale at de planlagte personellreduksjoner gjennomføres i et tempo og omfang som er tilpasset de sikkerhetspolitiske forhold i våre næromgivelser.

Flertallet vil understreke at den bemanningsmessige omstilling også må ta hensyn til arbeidsmiljøet for det gjenværende personell slik at ingen utsettes for urimelige arbeidsbelastninger. Omstillingspolitikken stiller store krav til informasjonstjenesten overfor de ansatte og de berørte lokalsamfunn.

Nemndas medlem Ivar Johansen anser overnevnte bemerkninger som unødvendige. Dette medlem mener Stortingets vedtatte personellreduksjoner i Forsvaret skjer i et tempo og omfang som er forsvarlig i forhold til den forsvarspolitiske utvikling i våre næromgivelser. Sett i sammenheng med den sikkerhetspolitiske situasjon burde omstillingene i Forsvaret forsøres ytterligere, ikke minst for derigjennom å frigjøre ressurser til prioriterte samfunnsoppgaver innenfor omsorgs- og miljøsektoren.

Nemnda vil påpeke behovet for at de militære sjefer tilføres kunnskap om omstillings tiltakene og forpliktet til å holde personellet tilstrekkelig informert slik at et nødvendig samarbeid i omstillingsprosessen kan oppnås.

Etter initiativ fra Forsvarsdepartementet har FO igangsatt en vurdering og utredning av Voksenopplæringen i Forsvaret med sikte på eventuell omlegging for å fungere optimalt i forhold til situasjonen på arbeidsmarkedet. Gjennom Voksenopplæringen ønsker Forsvaret å bidra best mulig til å dyktiggjøre soldatene for det sivile arbeidsmarked etter endt førstegangstjeneste. Formålet er å redusere antallet arbeidsledige blant nydimitterte soldater.

Voksenopplæringens kurstilbud søkes tilpasset arbeidslivets behov. I et samarbeid mellom Sjøforsvaret, Voksenopplæringstjenesten, arbeidsmarkedsmyndighetene og rederinæringen er det etablert et AMO-kurs på skoleskipet «Sørlandet» for mannskaper som er utskrevet for militærtjeneste i marinen. Opplæringen gis umiddelbart før innrykk til militærtjeneste. Denne arbeidsmarkedsopplæringen, sammen med etterfølgende tjeneste i marinen, vil gi vedkommende muligheter for senere tilsetning i handelsflåten. Lignende tiltak er under planlegging sammen med andre deler av det sivile arbeidsliv.

Arbeidsledigheten blant dimitterte soldater ved utgangen av 1993 var 4 286 mot 4 607 ved utgangen av 1992. Dette utgjør en reduksjon på 7 % i forhold til 1992.

Generaladvokatens refselsesstatistikk viser at disiplinærforholdene i Forsvaret fortsatt er i positiv utvikling. Ved utgangen av 1. halvår 1993 var det registrert 2 626 refselsler mot 3 471 ved utgangen av 1. halvår 1992. Dette utgjør en reduksjon i det samlede antall refselsler på ca 24 %. Denne positive utvikling har også nemnda selv fått inntrykk av under sine befaringer ved avdelingene.

Som det vil fremgå av nemndas befaringsrapporter har nemnda i 1993 spesielt funnet grunn til å rette oppmerksomheten mot forholdene ved vaktbygget ved Bodø hovedflystasjon. Nemnda konstaterer med tilfredshet at ombyggingsarbeidene ved vaktbygget ble iverksatt kort tid etter nemndas besøk. Også forholdene ved mannskapskjøkkenet ved Det våpentekniske regiment, Helgelandsmoen ble særskilt trukket frem. Fra departementet er nemnda underrettet om at utbedringsarbeidene er ført opp i FOs prioriteringsliste og at prosjektet trolig vil være aktuelt i 1994/95.

Det er nemndas håp at prosjektet kan realiseres etter denne planen.

I tilslutning til en særuttalelse fra medlemmet Ivar Johansen i innberetningen for 1992 på side 7 og et brev av 11 mai 1993 fra Johansen til Ombudsmannen, har nemnda i møte 29 nov 1993 gjort slikt vedtak:

«Nemndas flertall, alle unntatt Ivar Johansen og Ellen M. Wibe, vil uttale:

Med bakgrunn i nedenfor refererte brev av 11 mai 1993 fra Ivar Johansen har nemnda på generelt grunnlag drøftet spørsmål vedr sikkerhetsklarering av tidligere militærnektede. Brevet fra Johansen har følgende ordlyd:

«Jeg viser til den konkrete klagesak fra 1992 vedr en tidligere Jehovas vitne og omtale av den i beretningen for i fjor. Som du husker dissenterte jeg på saken i samband med innberetningen.

Jeg er nå kjent med at Forsvarsdepartementet allerede 15 juli i fjor støtter det syn jeg har forfektet. I brev til Forsvarets overkommando skrev departementet:

«Militærnektning på lovlig vis kan ikke legges til grunn for nekting av sikkerhetsklarering. Praksis må endres slik at lovlig militærnektning ikke lenger kan legges til grunn for å nekte sikkerhetsklarering.»

Som medlem av ombudsmannsnemnda ber jeg Ombudsmannen foranledige at den aktuelle klager får sin sak undergitt ny be-

handling i samsvar med departementets prinsipielle holdning.

Jeg ber om at saken blir satt på dagsorden til nemndas neste møte.»

I forbindelse med saksbehandlingen har nemnda innhentet muntlig redegjørelse om regler og praksis vedr sikkerhetsklarering av vernepliktig personell, herunder klarering av tidligere lovlig militærnektede, jfr. sak 18/93. Med sikte på en nærmere belysning og prinsipiell bedømmelse er det innhentet fornyet uttalelse fra Forsvarets overkommando, Sikkerhetsstaben, jfr brev av 5 oktober 1993.

Avgjørelsen i den konkrete klagesak, som danner bakgrunn for nemndas generelle drøftelser, ble truffet ved Sikkerhetsstabens brev av 27 feb 92, hvorved klageren meddeles «Ingen klarering». Etter soldatens klage meddelte Ombudsmannen i brev av 19 mai 92 at det ikke var begått noen urett eller usaklig forskjellsbehandling mot vedkommende.

Flertallet konstaterer at den aktuelle sak omhandler en person som hadde søkt om fritak for militærtjeneste, men som til tross for tre innkallinger unnlot å møte til ordinært politiavhør i forbindelse med sin fritakssøknad. Søknaden ble deretter av politiet returnert som ubehandlet. Flertallet finner således at vedkommende ikke på noe tidspunkt har vært å betrakte som lovlig militærnektet. FDS vedtak av 15 juli 92 vil ikke komme til anvendelse i det påklagede tilfelle, både ved at avgjørelsen ble truffet flere måneder før departementets vedtak og fordi vedkommende etter reglene ikke kan defineres som «lovlig militærnektet». Sikkerhetsstabens avgjørelse synes etter flertallets mening å bygge på en konkret vurdering av klagerens forhold bl a ved at klareringsnektelsen er basert på hans gjentatte unnlattelse av å møte til ordinært og pliktig politiavhør i forbindelse med fritakssøknaden.

Flertallet finner ikke grunn til kommentarer vedrørende en mulig fremtidig sikkerhetsklarering av den aktuelle kandidat.

Flertallet finner ikke grunnlag for ytterligere generelle bemerkninger.

Nemndas medlem Ivar Johansen vil vise til at Kontrollutvalget for overvåkings- og sikkerhetstjenesten i sin årsberetning for 1991 bl a uttaler følgende:

«Retningslinjene som følges av Sikkerhetsstaben i personkontroll saker har vært drøftet og undergitt løpende vurdering av Kontrollutvalget. Bl a har utvalget fremholdt at det bør bero på en konkret vurdering om tidligere militærnektede skal nektes sikkerhetsklarering i Forsvaret.»

I forbindelse med den aktuelle sak opplyser FO/S ved brev av 5 okt 1993 følgende om deres behandling av sikkerhetsklareringssaken i 1992:

«Overnevnte ble, etter forutgående personkontroll, ikke meddelt sikkerhetsklarering fordi han, formodentlig etter en alvorlig overbevisning om å ikke kunne delta i vårt militære forsvar, søkte om siviltjeneste.»

Dette medlem konstaterer på denne bakgrunn at FO/S ikke har undergitt saken en

«konkret vurdering» av den aktuelle person eller den aktuelle stilling. Dermed har en ikke fulgt den saksbehandlingsprosedyre som Kontrollutvalget allerede i 1991 fremholdt at denne type saker skal underlegges.

Dette medlem vil vise til at Forsvarsdepartementet i brev av 15 juli 1992 til Forsvarets overkommando meddelte at praksis straks skulle endres:

«Det vises til tidligere kontakt mellom Forsvarsdepartementet og Forsvarets overkommando om nevnte sak. Det meddeles at departementet har fattet følgende beslutning:

Militærnekting på lovlig vis kan ikke legges til grunn for nekting av sikkerhetsklaring. Praksis må endres slik at lovlig militærnekting ikke lenger kan legges til grunn for å nekte sikkerhetsklaring.

Forsvarsdepartementets beslutning er begrunnet i følgende:

Fritak for militærtjeneste innvilges i dag på grunnlag av overbevisning, det vil i praksis si pasifisme. En pasifist avviser enhver bruk av våpen og vold som konfliktløsningssmiddel, bortsett fra i nødverge der ens eget eller ens nærmeste families liv står på spill. En etisk overbevisning om ikke å bruke våpen eller militær makt ved konflikt, er ikke det samme som at vedkommende vil kompromittere sensitive data eller har manglende lojalitet i forhold til riket eller overordnet myndighet. Militærnekting på pasifistisk grunnlag er således en lovlig handling, som i seg selv ikke kan være til hinder for sikkerhetsklaring.

Av dette følger at ingen vil kunne avvises som uskikket til å behandle eller være rådgiver i forsvarsrelaterte spørsmål med begrunnelse i lovlig militærnekting. Å bli ansett uskikket til slike oppgaver, må enten skyldes manglende kompetanse eller at vedkommende nektes sikkerhetsklaring av andre grunner enn lovlig militærnekting.

Endring i praksis gjelder fra dags dato.»

På bakgrunn av denne instruks forutsetter dette medlem at den aktuelle sak i dag ville blitt undergitt en annen behandling fra FO/Ss side.

Dette medlem merker seg at når FO/S pr 4 okt 1993 foretar en drøfting av den aktuelle sak/person heter det:

«forutsetningen for at ovennevnte senere i forsvarssammenheng vil kunne bli vurdert for meddelelse av sikkerhetsklaring er at han (...) positivt trekker sin søknad om siviltjeneste tilbake.»

Dette kan vanskelig oppfattes som annerledes enn at FO/S ved personkontrollbehandling i dag praktiserer det slik at det å fremsende en søknad om siviltjeneste i seg selv er en diskvalifiserende handling for å bli sikkerhetsklarert. Å søke om siviltjeneste er en lovlig politisk handling, og dette medlem kan ikke se at FO/S kan sette som forutsetning at en

person skal trekke tilbake en tidligere søknad om siviltjeneste for å kunne få sikkerhetsklaring. En slik praksis må anses å være i strid med Forsvarsdepartementets instruks av 15 juli 1992.

Nemndas medlem, Ellen M. Wibe, finner at det ikke foreligger tilstrekkelig grunnlag for bemerkninger i sakens anledning.»

Etter en prøveperioden med samordning av lufttransportsystemet mellom den sivile og militære lufttrafikk, har nemnda som høringsinstans drøftet evalueringsrapporten hvoretter Ombudsmannen på nemndas vegne har avgitt følgende uttalelse til Forsvarsdepartementet:

«Det vises til departementets ekspedisjon av 19 okt d å hvorved anmodes om uttalelse i anledning den ovennevnte sak.

Etter drøftelser i ombudsmannsnemndas møte den 27 okt d å finner jeg anledning til følgende kommentarer.

Den mottatte evalueringsrapport synes å bekrefte at det samordnede sivil/militære lufttransportsystem på en svært tilfredsstillende måte har dekket Forsvarets behov for tjenestereiser, reiser i forbindelse med flytting og annen lufttransport som Forsvaret er økonomisk forpliktet til å dekke. Det registreres en passasjerøkning i prøveåret i forhold til året før prøveåret innen passasjerkategori 0-2 på hele 22 %. I kategori 3-9 (ledig plass reisende) er det registrert en nedgang i passasjerantallet på ca 17 %.

Det må tillegges betydning at samordnings-systemet også synes å ha gitt en samfunnsøkonomisk gevinst samtidig som det sivile flyrutenettet er blitt styrket - særlig i Nord-Norge.

For Forsvarets vedkommende innebærer det nye system bedre geografisk dekning og hyppigere avganger.

På minussiden må det anføres at nedtrappingen i Forsvarets egen lufttransport over tid vil kunne medføre beredskapsmessige ulemper og muligens behov for spesielle øvelser for å opprettholde Forsvarets evne til raske personelloverføringer i krise og krig.

Det er som nevnt registrert en nedgang i passasjerantallet for kategori 3-9 (ledig plass reisende) med ca 17 % - eller ca 18200 passasjerer.

En forutsetning for prøveordningen var imidlertid å beholde kapasitetsrelasjonene mellom de ulike kategorier. Denne forutsetning er ikke oppfylt, idet den økte trafikk av reisende innen kategori 0-2 synes å ha gått på bekostning av de øvrige kategorier. Dette antas særlig å ha redusert soldatenes muligheter for «fly-haik» utenom de ordinære permisjonstransporter.

Forholdsmessig er nedgangen av ledig plass reisende størst ved Kirkenes og Lakselv lufthavn hvor antallet er blitt redusert med over 40 %.

En vesentlig del av trafikkreduksjonen innen kategori 3-9 antas å skyldes de sparetiltak som ble iverksatt med virkning fra 18 juli 1993.

Til tross for de nevnte forhold må det konstateres at det samordnede system, for såvel Forsvaret som for sivilsamfunnet, innebærer

fordeler som begrunner en videreføring av systemet.

De påpekte mangler som evalueringsrapporten har avdekket bør bli rettet opp. De viktigste korrigeringer av systemet bør ha som formål å bedre «haik-mulighetene» for de vernepliktige mannskaper. Særlig vil dette måtte gjelde de mannskaper som tjenestegjør lengst hjemmefra.

I samråd med flyselskapene bør det overveies bookingsystemer som kan gi muligheter for at også reisende i kategori 3-9 kan få bekreftelse for returreisen tidligst mulig.

Under de fremtidige forhandlinger med reiseselskapene bør en tilstrebe avtalemessige muligheter for å tilpasse Forsvarets endrede behov for persontransport innen de ulike kategorier, som følge av endringene vedrørende tjenestetid og tjenestemønster. Også en eventuell utvidelse av de vernepliktige mannska-pers regulativfestede rett til frie permisjons-reiser vil ventelig måtte innebære en reduksjon i antallet av ledig plass reisende.

De forslag til forbedringer av samordnings-opplegget som er antydnet i evalueringsrapporten støttes.»

SAKER SOM ER BEHANDLET AV OMBUDSMANNEN

I 1993 har Ombudsmannen mottatt 77 nye registrerte saker. I tillegg er behandlet en rekke saker fra tidligere år. I 31 av de ferdig behandlede saker er avgjørelsen endret i favør av klageren.

Som opplyst foran i beretningen har det i tillegg til de registrerte klagesakene vært en rekke henvendelser der Ombudsmannen og hans medarbeidere har kunnet løse saker for personellet ved uformell kontakt med partene. Det er også i 1993 kommet henvendelser som er henvist til andre organer, f eks til Stortingets ombudsmann for forvaltningen, som rette vedkommende.

Saksfordelingen på forsvarsgrenene ser slik ut i 1993:

FD – fellesstaber	6 %
Hæren	50 %
Sjøforsvaret	20 %
Luftforsvaret	19 %
Heimevernet	5 %

Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse

I denne gruppe er det i år behandlet 24 registrerte saker. I 13 av disse sakene er avgjørelsen endret i favør av klageren. Det er i tillegg behandlet en rekke telefoniske og skriftlige henvendelser som ikke har nødvendiggjort formell saksregistrering.

I denne saksgruppe finner man vanligvis klage-temaer som krever en nøye avveining

mellom klagerens private/sivile interesser og Forsvarets tjenestlige behov. Det er Ombudsmannens erfaring at militære myndigheter vanligvis viser stor vilje til å imøtekomme velbegrunnede sivile behov hos mannskaperne.

Det er særlig grunn til å kreditere Vernepliktsverkets sentrale og regionale organer for samvittighetsfull skjønnssutøvelse, ofte under krevende avveiningsforhold.

I

Fra en vernepliktig som var innkalt til 12 mndrs førstegangstjeneste fra januar 1994 mottok Ombudsmannen i november 1993 følgende brev:

«Jeg forelegger her to saker hvor jeg mener meg urimelig behandlet av forsvaret og ber om at forsvarets avgjørelser blir vurdert og omgjort. Jeg er innkalt til førstegangstjeneste januar 1994 og skal møte ved rekruttskolen X. Sakene har vært håndtert av Vernepliktsforvaltningen i Y.

Sak 1

Den 23 feb d å søkte jeg om fritak fra førstegangstjenesten av velferdsgrunner. Bakgrunnen for søknaden var min kones psykiske lidelser. Min kone har hatt disse lidelsene i 4 år nå, og har blitt stadig mer avhengig av min hjelp. Dette gjorde at jeg søkte om fritak fra førstegangstjenesten for å kunne ta meg av min kone. Denne søknaden ble avslått. Jeg klager med dette på forsvarets vedtak og ber om at min søknad tas til følge. Jeg har lagt ved kopi av legeerklæring som også fulgte med min søknad.

Sak 2

22 april d å fikk vi en datter og denne belastningen gjorde at min kones tilstand forverret seg. Min kone fikk problemer med å takle den nye situasjonen. Jeg søkte derfor om et 1/2 års utsettelse, slik at jeg kunne hjelpe henne over den verste kneika. Denne søknaden ble også avslått på grunn av min alder. Jeg finner dette meget urimelig og ber om at dette blir omgjort.

Jeg håper begge disse vedtakene kan omgjøres til det beste for min kone, som har store problemer på grunn av at jeg skal inn til førstegangstjeneste. Da tiden nærmer seg for at jeg skal inn, ber jeg om at saken behandles så snart som mulig.»

I betraktning av tidsaspektet kom innhenting av saksopplysninger til å foregå telefonisk.

De innhentede opplysninger bekreftet at klageren befant seg i en krevende omsorgssituasjon.

Ombudsmannen fant derfor grunn til å drøfte denne saken særskilt med den aktuelle Vernpliktsforvaltning. Saken ble avsluttet med følgende brev fra Ombudsmannen til klageren:

«Det vises til Deres udaterte brev, mottatt den 17 d m.

Deres henvendelse oppfattes som klage over to forhold.

For det første ønsker De å få prøvet Vernepliktsforvaltningens (VF) avslag på Deres søknad om fritak for førstegangstjenesten av velferdsgrunner. Subsidiært ønsker De å få innvilget 6 mdr's utsettelse med førstegangstjenesten.

Til spørsmålet om fritak av velferdsgrunner må opplyses at gjeldende lov- og regelverk ikke gir noen muligheter for å bli fritatt for militærtjeneste på et slikt grunnlag.

Idet jeg har forståelse for de problemer militærtjenesten kan medføre for Dem og Deres kone, har jeg drøftet Deres sak med oblt NN, Vernepliktsforvaltning Y.

Med hans samtykke anbefales De å ta personlig kontakt med Vernepliktsforvaltning Y for en nærmere drøfting om en mest mulig praktisk ordning for avtjeningen, herunder spørsmålet om eventuell utsettelse, tjenesteplassering og tjenestetidens lengde for Dem.

Skulle De etter slik drøfting med VF fortsatt se behov for vår medvirkning i saken, har De anledning til å ta ny kontakt med vårt kontor.»

Ombudsmannen har senere ikke hørt noe fra klageren.

II

En vernepliktig hadde fått avslag på sin søknad om utsettelse med tre uker lang repetisjonsøvelse. Søknaden var fremmet med bakgrunn i at et slikt fravær fra arbeidsstedet - et syke- og pleiehjem - ville skape store problemer for kommunen som arbeidsgiver og ville medføre ulemper for hjemmets beboere.

Etter klagerens henvendelse pr telefax, ble saken drøftet med det aktuelle servicehjem og vedkommende vernepliktsforvaltning. Mulighetene for eventuelt å skaffe vikar ble drøftet med arbeidskraftmyndighetene.

Ombudsmannen avsluttet saken med følgende brev til klageren:

«Det vises til telefonsamtale og mottatt telefaks 8 d m. Deres klagesak er drøftet med VF, X servicehjem for eldre og Arbeidsformidlingen i Oslo.

Som De antas å være kjent med er Ombudsmannens oppgave på Stortingets vegne å foreta en upartisk vurdering av militære myndigheters anvendelse av regler og bestemmelser etter konkret klage fra personellet.

Etter gjennomgåelse av saken må jeg legge til grunn at Deres ønske om utsettelse med den aktuelle repetisjonsøvelse utelukkende er knyttet til forhold på arbeidsgivers side og har ingen sammenheng med situasjonen for Dem selv eller Deres nærmeste familie. Søknader motivert av arbeidsgivers hensyn vil generelt kreve at en helt spesiell og akutt situasjon er oppstått. Under vårt vernepliktsystem tilligger det arbeidsgiverne generelt å planlegge virksomheten slik at personellens

tjenesteplikt i Forsvaret minst mulig hemmer bedriftens virksomhet. Dette vil særlig gjelde offentlig virksomhet. Vi har fått opplyst av arbeidsformidlingen at vikarer for utdannede hjelpepleiere ikke lar seg skaffe. Med bakgrunn i langvarig regelpraksis må jeg likevel konstatere at avslaget på Deres utsettelses-søknad ikke strider mot noen regler eller fremstår som noen urimelig forskjellsbehandling i forhold til tidligere søknader av samme karakter.

Jeg finner likevel å sende kopi av dette brev til FDI/IR for tilfelle De ved fremmøte skulle anmode avdelingen om utsettelse, avkorting av øvelsen eller søke om permisjon under deler av øvelsen.

Jeg beklager å måtte meddele at jeg ikke ser muligheter for ytterligere tiltak i saken på det foreliggende grunnlag.»

III

En vernepliktig ønsket Ombudsmannens bistand vedrørende utsettelse med førstegangstjenesten. Klageren, som hadde påbegynt universitetsstudier høsten 1993, ønsket primært å få innvilget utsettelse til sommeren 1995, subsidiært til januar 1994. Av saksopplysningene fremgikk at klageren under sesjon i 1992 hadde notert et ønske om å bli innkalt til tjeneste sommeren 1993. Da han ikke mottok noen innkalling til juli 1993 hadde han valgt å begynne studier ved universitetet i august. På dette tidspunkt hadde han imidlertid mottatt innkalling til rekruttskole med fremmøte i oktober 1993.

Hans søknad om utsettelse var avslått og innkallingen til oktober 1993 opprettholdt. Klageren gjorde gjeldende at en avbrytelse av studiene midt i semesteret ville medføre store studiemessige ulemper, og problemer i forhold til Statens lånekasse.

Ombudsmannen tok opp saken med vedkommende vernepliktsforvaltning som etter omstendighetene fant å kunne innvilge utsettelse fra oktober 1993 til januar 1994.

Klageren fant avgjørelsen akseptabel.

IV

En vernepliktig var innkalt til avtjenning av førstegangstjeneste fra juli 1993 etter å ha fullført ingeniørutdannelse i juni 1993. Fra tidligere var han innvilget utsettelse i forbindelse med disse studier. Han hadde imidlertid konkurrert seg til studieplass for studier til sivilingeniør og ønsket derfor ytterligere to års utsettelse for å kunne fortsette studiene uten avbrudd.

Den regionale vernepliktsforvaltning hadde avslått søknaden om ytterligere utsettelse under henvisning til at det i dette tilfelle var tale om to adskilte studier og at det ikke var tale om tap av reservert studieplass. Det var også henvist til søkerens alder.

I sitt brev til Ombudsmannen skrev klageren bl a slik:

«Det vil være lite gunstig for meg å avtjene min førstegangstjeneste 6 juli 93. Jeg har i de tre siste årene jobbet hardt med mine studier for å komme inn på sivilingeniør studiet ved Høgskolesenteret i X. Og er inne i et godt arbeidsmiljø med gode faglige kontakter. Det er derfor lite ønskelig for meg at jeg kommer ut av dette miljøet, og jeg ønsker derfor å fullføre min utdanning mens mine teoretiske kunnskaper ligger friskt i minne.

Det vil ikke være et naturlig avbrekk å avtjene min førstegangstjeneste mellom ingeniør og sivilingeniør. Man må etter det tredje året på ingeniør (HSR) søke seg inn på sivilingeniør studiet. Det betyr dermed ikke at det er et naturlig sted for et avbrudd i en påbegynt utdanning. Det er av kapasitetsmessige hensyn at studentene må søke seg videre fra ingeniør.»

Etter å ha innhentet nærmere opplysninger og dokumentasjon skrev Ombudsmannen bl a slik til Vernepliktsverket:

«NN opplyser å være innkalt til førstegangstjeneste med fremmøte den 6 jul d å.

I telefonsamtale med NN hevder han å være forskjellsbehandlet etter avslaget på søknad om utsettelse, idet han hevder å kjenne andre som er innvilget utsettelse i identiske saker.

Han mener bl a at den 5-årige sivilingeniørutdannelsen ved Høgskolesenteret i X bør betraktes på linje med den 4 1/2-årige utdannelsen ved NTH, og at et avbrudd i studiet etter 3 år vil påføre ham vesentlige ulemper ved gjenopptagelse av studiene etter førstegangstjenesten.

Det sees fremlagt bekreftelser fra Høgskolesenteret i X dat 8 d m og 29 d m. HS X har forøvrig hatt telefonisk kontakt med vårt kontor den 28 og 29 d m, med sikte på å støtte NNs søknad om utsettelse.

Med henvisning til telefonsamtale med VPV v/kaptlt Y i dag oversendes sakens dokumenter pr telefax, idet VPV bes vennligst avgi kommentarer for Ombudsmannens nøytrale vurdering av klagen.»

Av Vernpliktsverkets svar til Ombudsmannen fremgikk følgende:

«Vernepliktsverket har ved ovennevnte ref a fra Ombudsmannen for Forsvaret mottatt kopi av angjeldende klagesak, hvor OFF ber om VPVs kommentarer. Det vises forøvrig til telefonsamtale den 5 juli 93 mellom OFF og VPV om samme sak.

På grunnlag av de nye opplysninger som er bragt frem i saken, finner VPV grunnlag for å endre sitt tidligere avslag på søknaden om utsettelse med førstegangstjenesten, ref b, og innvilger NN utsettelse i ytterligere 2 år frem til juli 1995 for fullføring av sivilingeniørutdanning ved Høgskolesenteret i X slik det er meddelt OFF pr telefon den 6 juli 1993.

Vernepliktsforvaltningen er likeledes varslet om VPVs endrede avgjørelse, og er pålagt å varsle den vernepliktige og hans tjenestested om at utsettelse er innvilget.»

V

En vernepliktig hadde forgjeves søkt om utsettelse med en 21 dager lang repetisjonsøvelse. Grunnlaget for utsettelsessøknaden var at søkeren under øvelsen ikke ville kunne ivareta sin samværsrett med barna som var bosatt hos hans tidligere kone. Det var også gjort gjeldende at øvelsen ville medføre yrkesmessige ulemper.

Etter gjennomførte undersøkelser i saken skrev Ombudsmannen et avsluttende brev til klageren hvorav bl a følgende fremgår:

«Deres søknad ses begrunnet med at repetisjonsøvelsen vil berøre 3 helger da De har samværsrett med Deres to barn, og at Deres tidligere samboer ikke har anledning til å passe barna i denne tiden.

Videre ses opplyst at rptøvelsen vil skape problemer for Deres nåværende arbeidsgiver, og i Deres siste søknad ses tilføyet at De får tilbud om en ny stilling i skoleverket forutsatt at De kan tiltre ved skolestart den 18 d m.

Etter gjennomgåelsen av Deres anførsler i relasjon til øvrige søkere med tungtveiende behov for utsettelse kan vi ikke se at Forsvaret har utøvd noen forskjellsbehandling i Deres sak.

Med hensyn til gjeldende regelverk og lik behandling kan vi således etter de foreliggende opplysninger ikke se noen grunn til å rette kritikk mot Vernepliktsverkets vedtak i saken.»

VI

En vernepliktig fant grunn til å anmode om bistand i forbindelse med sin søknad om utsettelse med resterende førstegangstjeneste.

Klageren hadde oppnådd studieplass ved BI med studiestart høsten 1993. Hans ordinære dimisjonstidspunkt var imidlertid desember 1993, hvorfor han ikke var omfattet av reglene om førtidsdimittering inntil 6 uker før ordinær dimisjon.

Klageren opplyste at han telefonisk var blitt lovet utsettelse med resterende førstegangstjeneste av sin admin off. I tillit til dette løftet hadde han gjort forberedelser til studiestart. Han hadde bl a sagt opp husleieavtalen for sitt private boforhold.

Umiddelbart før utklarerer og avreise innløp melding om at utsettelsessøknaden ikke var blitt innvilget. Avslaget var begrunnet med at en lang rekke andre søknader av samme karakter var blitt avslått og at en innvilgelse vil være å betrakte som en åpenbar forskjellsbehandling.

Under sakens opplysning kom frem at klageren tidligere hadde tilhørt et belastet ungdomsmiljø på sitt hjemsted. Klageren anså de planlagte BI-studier som den eneste mulighet for å komme ut av dette miljø som dessverre også hadde bragt ham i kontakt med politiet.

Av de militære myndigheter fikk Ombudsmannen bekreftet at vedkommende admin off muntlig hadde lovet klageren utsettelse. Det ble erkjent at klagerens studieforberedelser nok var gjort i god tro. Forsvarets myndigheter innså også at de planlagte studier i dette tilfelle var av særlig betydning for klageren, idet alternativet sannsynligvis ville være arbeidsløshet på hjemstedet.

Etter nærmere overveielse ble klageren innvilget utsettelse slik at studiene kunne påbegynnes.

VII

En vernepliktig, gårdbruker av yrke, klaget til Ombudsmannen etter avslag på søknad om utsettelse med en 18 dager lang repetisjonsøvelse i august-september. Klageren skrev bl a slik til Ombudsmannen:

«Viser til samtale på telefon den 6 aug 93. Oversender herved alle brev mellom vernepliktsforvaltning og undertegnede.

Som jeg har presisert i mine søknader har jeg ingen mulighet for å få gjort de arbeidene som er nødvendig i høst hvis jeg må på repetisjonsøvelse i det aktuelle tidsrom. Andre slått silo må tas på rett tidspunkt graset's vekst, noe som er helt avgjørende for kvaliteten på fôret. Dette påvirker igjen mjølkeproduksjonen på mine kuer frem til neste sommer. Dårlig fôr = lite mjølk. Videre har jeg full møkkekjeller, og denne må tømmes umiddelbart etter at graset er slått. Dette fordi husdyrgjødsel skal moldes ned i jorda. Blir ikke dette gjort for det blir tæla og snø får jeg forurensningstilsynet på «nakken», med påfølgende bøter og rettslig forfølgelse.

I tillegg driver jeg og bygger ut et fellesbeite sammen med tre andre brukere. Dette blir bygd med en stor andel egeninnsats. En av de andre brukerne ble brått alvorlig syk for ca 14 dager siden. Hvis jeg blir borte fra dette arbeidet resten av høsten får vi ikke fullført dette arbeidet etter planen heller.

Det ligger i kortene at jeg kommer til å bli påført store økonomiske tap på ikke å få utført de nevnte arbeider. Den refusjonen av utgifter vernepliktsforvaltningen snakker om dekker ikk utgiftene for det daglige stell av dyra engang. Den økonomiske belastningen vil jeg få med meg også neste år.

Håper Ombudsmannen kan hjelpe meg i denne saken. Som jeg har lagt vekt på i søknaden min er ikke dette noe forsøk på å unndra meg fra tjenesten. Men tidspunktet for denne øvelsen er det verst tenkelige for meg.»

Som ledd i Ombudsmannens saksbehandling ble bl a innhentet uttalelse fra landbruksstaten i vedkommende kommune. Denne uttalelse bekreftet at spesielt vanskelige driftsforhold som følge av hardt klima og store problemer med å skaffe annen arbeidshjelp.

Saken ble tatt opp med Vernepliktsverket som etter fornyet vurdering fant å kunne innvilget utsettelse i dette noe spesielle tilfelle.

VIII

En vernepliktig som var innkalt til repetisjonsøvelse, klaget til Ombudsmannen over at han heller ikke denne gang var innvilget utsettelse med øvelsen. Klageren som var ansatt ved en kommunal musikk-skole og dessuten dirigent og kunstnerisk leder for 3 musikkorps, viste til at øvelsen ville skape store ulemper for korpsenes forberedelser til en forestående musikkfestival. Klageren hevdet dessuten at tidspunktet for øvelsen - februar/mars - var særdeles uheldig også for musikk-skolen. I tillegg mente klageren Forsvaret ikke hadde tatt hensyn til hans tilsvarende innvendinger ved den forrige rpt-øvelsen i 1989, da han hadde anmodet om å bli innkalt til øvelser i høsthalvåret.

Under Ombudsmannens bearbeidelse av klagesaken innløp melding fra Vernepliktsforvaltningen om at klageren hadde innlevert søknad om fritak for militærtjeneste av overbevisningsgrunner. På denne bakgrunn var innkallingen til rpt-øvelsen blitt annullert. Saken kunne avsluttes.

IX

En vernepliktig som var innkalt til avtjening av 6 mndrs førstegangstjeneste ønsket Ombudsmannens bistand med sikte på å få utsettelse med militærtjenesten. Klageren opplyste at han i fellesskap med sin far drev et malerfirma. På grunn av farens sykemelding var bedriftens virksomhet i praksis hans eneansvar. Hans opprinnelige søknad om ett års utsettelse var avslått av vernepliktsforvaltningen.

Etter å ha innhentet nærmere dokumentasjon vedrørende farens helsetilstand og bedriftens økonomiske status, ble saken tatt opp med vernepliktsforvaltningen for ny behandling av saken.

I samsvar med Ombudsmannens anbefaling ble klageren innvilget 6 mndrs utsettelse for bedre å kunne forberede familien og firmaets virksomhet på hans fravær under militærtjenesten. Klageren fant avgjørelsen akseptabel.

Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering

I denne gruppe er det i år behandlet 11 klagesaker, hvorav avgjørelsen i 4 tilfeller er endret i favør av klageren. De fleste saker gjelder klage over avslag på søknad om overføring til tjenestested nærmere hjemmet, eller søknad om overføring til HV-tjeneste av velferdsgrunner. Også søknader om førtidsdimittering er hyppige klagetema.

I

En vernepliktig som hadde påbegynt en 15 mndr lang førstegangstjeneste hadde forgjeves søkt om å bli dimittert etter 3 mndrs tjeneste og overført til Heimevernet.

Dimitteringssøknaden var begrunnet med at han som nyutdannet sivilingeniør hadde mottatt tilbud på en svært kvalifiserende og interessant ingeniørstilling i en større bedrift på sitt hjemsted. Bedriften hadde stillet som betingelse at tiltredelse i stillingen fant sted snarest mulig.

Klagerens søknad om overføring til HV etter 90 dagers tjeneste var avslått med den begrunnelse at adgangen til slik overføring ikke gjaldt personell som søker eller tilbys sivil stilling.

Klageren fant avslaget svært urimelig og skrev bl a slik i sin klage til Ombudsmannen:

«Eg kan ikkje rekne med å få eit liknande tilbod om arbeid ved eit seinare tidspunkt. Slike stillingar er svært sjeldsynte av di det er få bedrifter i landet som utfører liknande arbeid (2-3 stk). Stillingane er etterspurte, og det går gjerne fleire år mellom kvar gong dei blir utlyste (vedlegg 5).

NN A/S er den einaste bedrifta i mitt distrikt som kan tilby meg relevant arbeid. Det har i lengre tid vore eit mål for meg å busetje meg i heimdistriktet, men ein føresetnad er sjølvsagt relevant og fast arbeid. Dersom eg ikkje får nytte meg av dette jobbtilbodet vil eg uten tvil bli tvinga til andre delar av landet, på jakt etter relevant arbeid. Eg meiner at dette kastar lys over eit velferdsmessig aspekt ved saka.»

Saken ble gjenstand for korrespondanse og drøftinger med vernepliktsforvaltningen, mannskapets tjenestested og den aktuelle private bedrift.

Mulighetene for å innvilge klageren feks ett års utsettelse med resterende førstegangstjeneste ble vurdert. Arbeidsgiveren fant imidlertid en slik løsning problematisk i forhold til sine virksomhetsplaner.

Etter nye overveielser kom bedriften til at man likevel kunne drøfte et ansettelsesforhold med klageren uten kategoriske tiltredelseskrav.

Etter dette varslet Ombudsmannen klageren om at saken ville bli stillet i bero inntil slike nærmere drøftelser mellom bedriften og ham selv hadde funnet sted. Ombudsmannen har senere ikke hørt noe fra klageren.

II

En vernepliktig som var aktiv utøver av konkurransesjakk, ønsket å unngå tjenesteplassering i Nord-Norge. Han hadde således søkt om tjenesteplassering et sted i Sør-Norge

hvor han mente treningsmulighetene lå bedre til rette.

Søknaden var avslått bl a med den begrunnelse at sjakkspillere ikke omfattes av den særlige ordning for idrettsutøvere på høyt nivå som det er inngått avtale om med Norges Idrettsforbund. Klageren skrev bl a slik til Ombudsmannen:

«Jeg har spilt konkurransesjakk siden jeg var syv år, og tilhører norgeseliten i sjakk. Av resultater kan nevnes at jeg ble nr 5 i Verdensmesterskapet for spillere under 16 år i 1988. Dette er for øvrig det beste resultat noen norsk sjakkspiller har oppnådd i denne type mesterskap. Norges Sjakkforbund har i flere år satset mye på min utvikling som sjakkspiller.

Den 14/4 sendes min tropp til Porsangermoen i Finnmark etter endt rekruttperiode. Dette vil for mitt vedkommende være svært uheldig. Jeg er nå inne i mitt siste år som junior. Min satsing og mine resultater dette året vil være avgjørende for hvor høyt Norges Sjakkforbund vil prioritere meg som seniorspiller kommende år. Det er derfor svært viktig at jeg får utvikle mine ferdigheter innenfor sjakk. Dersom jeg må tjenestegjøre i Nord-Norge blir treningsmulighetene minimale. Problemet ligger i at all spilleaktivitet på høyt nivå er sentrert i Sør-Norge. Konsekvensen vil være at jeg blir akterutseilt i forhold til de andre spillerne på min egen alder.

Jeg ønsker bistand fra Ombudsmannen i forbindelse med min sak. Etter min mening bør det foretas en revurdering når et avslag vil få så store sosiale konsekvenser. De sosiale og utdanningsmessige forhold bør tas hensyn til i denne sammenheng. Etter min mening er det fokusert alt for mye på at Norges Sjakkforbund ikke er medlem av Norges Idrettsforbund.

Jeg håper Ombudsmannen vil vurdere saken. Aktuelle opplysninger i sakens anledning kan innhentes fra Forsvaret.»

Etter å ha drøftet saken med ulike instanser i Forsvaret, herunder bl a Idrettsinspektøren, ble saken tatt opp med Hærstaben. Hærstaben fastholdt sitt tidligere avslag og begrunnet sin avgjørelse bl a slik:

«NNs søknad er ikke funnet hjemlet av avdelingene som behandlet den. HST er enig i dette, og på dette grunnlaget ble søknaden avslått. Hverken de utdanningsmessige, økonomiske eller sosiale forhold som NN bruker som argumenter i sin søknad er av en slik art at det setter ham i en særstilling. Det er en realitet at de aller fleste som avtjener førstegangstjenesten må forsake noe det året de er inne.

HST har kontaktet Norges Sjakkforbund i sakens anledning. Det ble da opplyst at konsekvensene nødvendigvis ikke trenger å bli så dramatiske som NN beskriver. Det er fullt ut mulig å fortsette den sjakk-messige utviklingen selv om man en periode er borte fra miljøet. Alt er, ifølge Norges Sjakkforbund, avhengig av utøveren selv.

Vedrørende attesten fra X Sjakklubb om at NN kunne bli blant verdens beste sjakkspillere så vil HST vise til Norges Sjakkforbunds brev av 21 januar d.å. Her blir NN rangert som nr 4 på forbundets juniorliste.

HST har, som påpekt i avslaget, forståelse for soldatens søknad. Når HST i svaret sier at søknaden ikke er innvilget ut fra en helhetlig vurdering så betyr det at man prøvde å finne en løsning på saken selv om den ikke ble funnet hjemlet.

Personellsituasjonen i troppen NN i dag tjenestegjør er meget vanskelig. Troppen skal bestå av 36 mannskaper, men er kun 28. Det er på dette grunnlag heller ikke i dag forsvarlig å overføre ham.»

Etter gjennomgang av de foreliggende opplysninger kom Ombudsmannen til at myndighetenes avgjørelse ikke innebar en urimelig tilsidesettelse av tungtveiende sivile interesser for klageren. Ombudsmannen skrev bl a slik til klageren:

«Etter bestemmelsene skal den enkelte søknad bli vurdert med hensyn til om behovet for overføring er av vesentlig eller avgjørende betydning for den vernepliktiges livsgrunnlag eller personlige velferd. Det fremgår for øvrig at bestemmelsene skal bli restriktivt praktisert, herunder av hensyn til utdanning og disponering av personellet under førstegangstjenesten.

Søknaden ses vurdert mot angitte normer i gjeldende regelverk, vedrørende idrett, økonomisk, utdanningsmessige og sosiale forhold, og med henvisning til en så vidt mulig lik behandling av mannskapene. Forsvarets skjønnsmessige vurderinger kan ikke ses bygget på usaklige eller utenforliggende hensyn.

Etter det som er opplyst i saken, herunder om gjeldende normer vedrørende disponeringen av mannskaper med forskjellige behov for overføring, kan vi ikke se at De er blitt urettmessig behandlet, og vi kan således ikke se noen grunn til å rette kritikk mot det vedtak som Forsvaret har truffet i saken.»

III

En vernepliktig, som etter først å ha blitt utskrevet for tjeneste i Hæren og senere etter søknad overført til Sjøforsvaret for best mulig å kunne kombinere militærtjenesten med sivile studier på studiestedet, klaget til Ombudsmannen over likevel å ha blitt tjenesteplassert langt fra studiestedet. Av saksdokumentene fremgikk at han før innrykk var blitt overført til Sjøforsvaret og innkalt til rekruttskole på Sørlandet for å kunne fullføre distriktshøyskolestudier i Kristiansand. Etter endt rekruttskole var han imidlertid blitt overført til tjeneste i Nord-Norge. Klageren mente at overføringen til Nord-Norge var i strid med forutsetningene for utskrivningen til Sjøforsvaret og ønsket Ombudsmannens bistand til å vinne frem med sitt syn.

Det ble også opplyst at rekruttskoleavdelingen hadde mangel på personell av hans kategori, mens det ikke var noen tilsvarende mangel ved tjenestestedet i Nord-Norge.

Ombudsmannen anmodet om Sjøforsvarstabens nærmere vurdering av saken. Staben fant å kunne imøtekomme klagerens ønske.

IV

En vernepliktig fra Vestlandet som tjenestegjorde ved en avdeling i Oslo-området, hadde fått avslag på søknad om overføring til tjenestested nærmere hjemmet.

Søknaden var begrunnet med at hans mor som nå var alene om driften av familiegårdsbruket, hadde stort behov for sønnens hjelp. Gården var dessuten å anse som tungdreven i ulendt terreng.

Under Ombudsmannens behandling av saken ble det også konstatert at gården var innvilget et særskilt tilskudd for utbedring av visse anlegg. Det var stillet krav om ferdigstillelse av disse utbedringsarbeidene innen en bestemt dato.

Hærstaben som ble anmodet om å undergi saken fornyet behandling, kom til at det i saken nå var tilført nye opplysninger som kunne begrunne overføring til annet tjenestested.

Etter velvillig imøtekommenhet også fra militæravdelingen på klagerens hjemsted som på forhånd var overbemannet i forhold til tjenesteplanene, ble klageren overført i samsvar med sitt ønske.

V

En vernepliktig som var innkalt til 12 mndrs førstegangstjeneste ønsket Ombudsmannens bistand til å bli innvilget overføring til HV etter 90 dagers førstegangstjeneste.

Vernepliktsforvaltningen hadde opplyst ham om at slik overføring etter bestemmelsene først kan bli vurdert på grunnlag av en konkret søknad etter at tjenesten er påbegynt.

Klageren mente imidlertid at det i hans tilfelle var stor fare for at hans sivile stilling som markedssjef for en lokal radiostasjon i praksis ville være bortfalt etter et fravær på 12 mndr. Radiostasjonens forhold til det lokale næringsliv og reklamemarked var helt knyttet til hans personlige kontaktnett. Ett års fravær ville innebære at markedsbearbeidelsen måtte starte forfra igjen, hevdet klageren.

Etter innhenting av opplysninger og nærmere drøftelser med klageren og hans arbeidsgiver, ble saken tatt opp med vernepliktsforvaltningen.

Som en midlertidig løsning, og i samråd med klageren, fant vernepliktsforvaltningen å

kunne innvilge ett års utsettelse med førstegangstjenesten.

VI

En vernepliktig som var inne til avtjening av 6 mndrs førstegangstjeneste klaget til Ombudsmannen etter å ha fått avslag på en søknad om å få godskrevet 45 dager tidligere avtjent militærtjeneste. Den tidligere tjeneste var opptjent ett år tidligere som aspirantperiode med sikte på opptak ved en av Hærens befalsskoler. Han hadde dessverre ikke oppnådd elevplass ved befalsskolen og var derfor blitt dimittert.

Da han senere ble innkalt til 6 mndrs førstegangstjeneste for overføring til HV, hadde han reist krav om å få aspirantperioden godskrevet som avtjent førstegangstjeneste.

Vedkommende HV-kompani, med støtte av øvingsavdelingen som forvaltningsmyndighet, var imidlertid kommet til at mannskaper med kun 6 mndrs førstegangstjeneste ikke kunne kreve slik godskrivning. Avdelingens oppfatning var at aspirantperioden var å anse som en begynnelse på en 12 mndrs lang tjeneste og kunne derfor ikke gå til fradrag på en senere påbegynt 6 mndrs tjeneste.

I sin kontakt med øvingsavdelingen viste Ombudsmannen til den aktuelle bestemmelse i BUV del II hvor følgende er angitt:

«Aspirant som har gjennomgått hele eller en del av aspiranttiden og som ikke blir tatt opp som elev, godskrives tjenesten som utført del av førstegangstjenesten.»

Avdelingen var i tvil om hvordan bestemmelsen var å oppfatte i relasjon til mannskaper med kun 6 mndrs førstegangstjeneste. Dette fortolkningsspørsmål ble forelagt Vernepliktsverket som fremkom med følgende avgjørelse:

«Personell som tidligere har avtjent deler av sin førstegangstjeneste (deler av 12 mndr) og som gis midlertidig utsettelse for deretter å bli innkalt på ny til 6 mndrs førstegangstjeneste, skal gis fradrag for tidligere tjeneste ihht gitt bestemmelser i BUV del II.»

Etter dette mottok Ombudsmannen underretning om at avdelingen hadde iverksatt dimisjon av den klagende soldat og godskrevet han for fullført førstegangstjeneste. Avdelingen meddelte imidlertid at man syntes dette var en uheldig løsning og gjorde kjent at man ville ta opp de gjeldende bestemmelser med «rette» instans.

Den aktuelle klagesak var med dette løst i samsvar med klagerens ønske. Ombudsmannen er ikke kjent med at avdelingen har tatt

initiativ til å få endret de aktuelle regler for mannskaper med 6 mndrs tjeneste.

Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr

Det er i årets løp behandlet to klagesaker i denne gruppe, hvorav den ene var mottatt i 1992. Det kan opplyses at erstatningsspørsmål ofte er et klagetema som lar seg løse ved telefonisk konferanse med partene.

I

En vernepliktig hadde fått ødelagt sine briller under en øvelse. Av sin adm.off hadde han fått opplyst at Forsvaret ville erstatte tapet og således refundere utgiftene ved anskaffelse av nye briller av samme verdi.

Med bekreftelse fra optiker hadde mannskapet gått til innkjøp av briller til en pris på ca kr 2 100 som var antatt å være identisk med det ødelagte brillepar.

Mannskapets krav om refusjon av kostnadene ble imidlertid av overordnet myndighet imøtekommet kun med et beløp på kr 1 500 som er den øvre beløpsgrense for erstatning ved tap eller skade på briller. Til tross for at soldatens adm.off bekreftet at han på avdelingens vegne hadde kommet i skade for å love full erstatning, ble erstatning utover kr 1 500 avslått.

Etter disse omstendigheter valgte mannskapet å innklage saken for Ombudsmannen som bl a innhentet en nærmere uttalelse fra den angjeldende avdeling.

Avdelingen fastholdt at man, uten å ha hatt full oversikt over erstatningsreglene, i en presset arbeidssituasjon hadde kommet til å stille i utsikt full erstatning. Bakgrunnen var at mannskapet var avhengig av sine briller i den daglige tjeneste og at han skulle ut på en ny og langvarig øvelse om få dager.

Saken ble tatt opp med Forsvarets overkommando som etter sin gjennomgang av saken kom til at det i dette spesielle tilfelle var grunn til å fravike reglenes bestemmelse om maksimalgrense på kr 1 500.

Overkommandoen fremsendte et tilbud om høyere erstatning. Klageren sa seg tilfreds med den løsning saken hadde fått.

II

En HV-soldat hadde gjort resultatløse forsøk på å oppnå erstatning fra Forsvaret for skader som var anrettet på hans private bil under en HV-øvelse.

Overfor Ombudsmannen redegjorde klageren for det angjeldende skadetilfelle. Han opplyste at han grunnet mangel på kjøretøy var blitt forespurt om han kunne benytte sin

private bil med mobiltelefon til et rekognoseringsoppdrag.

Etter klagerens fremstilling inntraff skadene ved et direkte angrep fra to personer tilhørende en møtende patrulje. De største skadene skyldtes angivelig ruteknusing og slagskade i høyre dør. Klageren opplyste å ha holdt svært moderat kjørehastighet ved anledningen.

I forbindelse med klagerens erstatningskrav på kr 17 000 hadde ledelsen for den møtende patrulje hevdet å ha blitt påkjørt av klagerens bil. Noen forklaring av de to mannska-per som klageren hevdet å ha angrepet hans bil var imidlertid ikke innhentet.

Saken ble tatt opp med Forsvarets overkommando og det aktuelle HV-distrikt.

Etter at forklaringer fra impliserte og øvrige opplysninger var innhentet, fant overkommandoen å kunne tilby klageren en skadeserstatning på inntil kr 10 000. Overkommandoen hevdet at Forsvarets erstatningsansvar i dette tilfelle måtte bedømmes i relasjon til at klageren selv kunne ha opptrådt uaktsomt og at det dessuten var tvil om hvorvidt det var gitt formell tillatelse til å benytte privat bil.

Etter at klageren hadde avvist det begrensede erstatningstilbud ble de nevnte tvilsspørsmål nærmere undersøkt. Således fremkom øvingslederen med en beskrivelse av gjeldende praksis ved HV-distriktet hvorav bl a følgende fremgikk: «Dersom distriktet ikke kunne regne med velvillig bruk av egne biler, uten kompensasjon, ville dette medføre problemer i forbindelse med gjennomføring av flere aktiviteter».

I et nytt brev til overkommandoen skrev Ombudsmannen bl a slik:

«Etter det som nå er fremkommet synes det ikke å være NN som på eget initiativ eller i egen interesse har benyttet bilen til det omtalte patruljeoppdraget.

Når det gjelder sakens skjønnsmessige vurderinger vedrørende uaktsomhet fra de impliserte parter i skadeøyeblikket, synes hendelsesforløpet noe forskjellig beskrevet i de foreliggende forklaringer.

Det kan ikke ses opptatt forklaringer fra alle de tilstedeværende soldatene, og det kan ikke ses kommentert hvem som påførte bilen den største skaden, dvs ruteknusing og slagskade i høyre dør.

Skadelidte med vitner (X-patruljen), har forklart at bilen i sakte bevegelse ble fysisk angrepet av aggressive soldater fra Y-patruljen. Den motsatte forklaringen går ut på at sjt A ble stående på veien, med det formål å stanse bilen, inntil han ble påkjørt av bilen.

Spørsmålet om sammenstøtet og skadene skyldes bilførerens uaktsomhet eller om sammenstøtet og skadene skyldes uaktsom eller forsettlig maktanvendelse fra 2 personer i Y-patruljen kan foreløpig synes noe uklart etter

de motstridende forklaringene. Det kan vel heller ikke utelukkes at de impliserte soldatene har oppfattet situasjonen på forskjellig måte i skadeøyeblikket.

Det synes imidlertid å være på det rene at skaden inntraff i forbindelse med utførelsen av X-patruljens pålagte oppdrag, og idet Y-patruljen hadde til hensikt å stanse bilen.

Etter skadelidtes økonomiske erstatningskrav og etter de nye opplysninger som er fremkommet i saken, anses det grunn til å fremme saken til fornyet vurdering av FO/HST.»

Etter ytterligere klarleggende korrespondanse mellom HV-distriktet og overkommandoen sendte FO et avsluttende brev til klageren hvor det bl a heter:

«Når det gjelder realiteten i saken, finner vi etter en ny vurdering at bl a den bevisvil som foreligger, samt den urimelig lange behandlingstid som har medgått, ikke bør komme Dem til skade. Vi finner derfor å dekke Deres fulle økonomiske tap ifm hendelsen som medførte skade på Deres private kjøretøy, hvorav en del av tapet vil bli ytt etter reglene om billighetserstatning. Hoveddelene av erstatningsbeløpet dekkes med hjemmel i skadeserstatningslovens § 2-1. Selv om egen uaktsomhet medfører nedsettelse av erstatning på rettslig grunnlag, finner vi etter en helhetsvurdering å se bort fra dette hva gjelder ytelser etter reglene om billighetserstatning.

Før utbetaling skjer, ber vi Dem - som angitt i skrevet av 5 november 1992 - dokumentere Deres økonomiske tap (ved å vedlegge kvitteringer o l). De bes også dokumentere at skaden helt eller delvis ikke er dekket av forsikringsytelse. Videre bes oppgitt postgirokonto-/bankgirokontonummer hvor de ønsker erstatningen utbetalt.»

Med dette resultat kunne saken avsluttes.

Forlegningsforhold

Det er behandlet to saker i denne gruppe, hvorav en fra tidligere år.

I

En vernepliktig, forsørger av studerende samboer og ett barn, ønsket Ombudsmannens bistand for å oppnå bedre reisestønad og erstatning for eget kosthold (hjemmeboerstatus). Klageren skrev slik til Ombudsmannen:

«Jeg har vært stasjonert ved X i 8 måneder. Jeg har en samboer og en datter. Min samboer går på skolen, så dette har ført til at jeg har reist hjem hver dag. Dette er en reise på 35 min en vei.

Jeg har tidligere søkt om hjemmeboerstatus, men har fått avslag. Noe jeg mener ikke er helt riktig.

Jeg har aldri spist hverken frokost eller middag i leiren, med unntak av de 2 første ukene, da jeg var på rekruttskole.

Da jeg søkte om hjemmeboerstatus søkte jeg også om reisestønad. Dette fikk jeg innvil-

get fra 3. mai 1993. Fikk ikke noe etterbetaling. Jeg fikk 600, kr pr mnd, men det dekker ikke de nødvendige utgiftene fordi det ikke er mulig for meg å bruke offentlig kommunikasjon. Dette fører til at jeg må bruk egen bil.

Jeg mener jeg har rett til å få hjemmeboerstatus på det grunnlaget jeg har referert til i dette brevet og i den søknaden som jeg sendte til X. Sender med søknad og svar.

Jeg prøvde å anke på avgjørelsen om reise-stønning, men ble frarådet dette. De mente at jeg da kunne miste det jeg allerede hadde fått tildelt, fordi dette var ren velferd. Derfor har jeg latt være å sende denne videre. Jeg ville vært takknemlig om De kunne kikke på dette og gi en uttalelse om denne saken.»

Avdelingen hadde avslått klagerens søknad om erstatning for kost, men innvilget en reise-stønning tilsvarende 3 ukentlige hjemmebesøk med tog mellom tjenestested og hjemstedet. Det var imidlertid på det rene at togrutene ikke passet i forhold til klagerens daglige tje-nesterutiner.

Ombudsmannen tok saken op med avdelin-gen i et brev slik:

«Ved brev av 10 d m har ovennevnte mann-skap bedt om min vurdering av avslaget på søknad om hjemmeboerstatus. Klagerens søknad om hjemmeboerstatus sees begrun-net med at han, pga samboers studier og sko-learbeid hjemme, må ta hånd om pass og stell av deres 1½ år gamle datter.

Søknaden sees avslått med at «Fredsregula-tivet del 1 hjemler ikke hjemmeboerstatus i dette tilfelle». Den nevnte begrunnelse for av-slaget gjør det vanskelig å bedømme hvorvidt hans påberopte sosiale årsaker er vurdert mot Forsvarsdepartementets retningslinjer, jfr KtF avd I nr 4 1989 s 24. Departementets re-tningslinjer har til formål å støtte militæravde-lingene under deres skjønsmessige bedøm-melse av slike søknader - med sikte på mest mulig likebehandling av sammenlignbare til-feller.

Som lovet overfor kapt NN vedlegges ett ek-spl av Dok nr 5 1990/91 hvori fra side 16 er omtalt en sak som omhandler spørsmålet om hjemmeboerstatus. Saken er imidlertid ikke identisk med den foreliggende.

Når det gjelder avdelingens skjønsmessi-ge vurdering av søknader av denne type kan nevnes at vår erfaring er at avdelingene stort sett innvilger hjemmeboerstatus når mann-skapet dokumenterer at han er gift eller sam-boende og har omsorg for barn. Da det er Om-budsmannens oppgave å bidra til mest mulig likebehandling av like tilfeller, vil jeg be om regimentets redegjørelse om den vurdering som er lagt til grunn for den avgjørelsen som er truffet vedrørende spørsmålet om hjemme-boerstatus og innvilgelse av refusjon av rei-seutgifter for 3 hjemreiser pr uke fra 3. mai.»

Ved avdelingen ble saken undergitt ny be-handling hvoretter Ombudsmannen mottok følgende meddelelse:

«Søknad om hjemmeboerstatus fra AA er i et møte innen p-avdelingen vurdert på nytt.

De aktuelle retningslinjer ble gjennomgått og det ble slått fast at de sosiale hensyn bør vekt-legges mer i dette tilfelle.

AA vil med tilbakevirkende kraft til 3 mai 1993 bli innvilget med hjemmeboerstatus iht gjeldende satser og bestemmelser.

Ombudsmannen ber om en redegjørelse på hvordan avdelingen behandler slik søknader. Garnisonskompaniet som er den avdelingen som har soldater permanent består i hoved-sak av arbeidsdyktige soldater som tjeneste-gjør innen servicefunksjonene ved XX. Flertallet av disse er overført dit pga sosiale for-hold innen familie, arbeid osv. De aller fleste er da plassert så nær hjemstedet som mulig slik at problemet blir minst mulig for den enkelte. Da hovedtyngden av soldatene drar hjem hver kveld kommer det noen søknader om dekning av reiseutgifter og enkelte om hjemmeboerstatus. De fleste av disse søkna-dene gjelder soldatens personlige økonomi og det finnes ikke hjemmel for å innvilge disse. Soldatene har tilvist kost og kvarter ved XX og de som da reiser hjem hver kveld av bekvemmelighetshensyn tilstås ikke dekning av utgifter.

Det har vært enkelte tilfeller hvor det for den enkelte har vært begrunnet behov for ukentlig å være hjemme 2-3 ganger hvor XX har funnet å kunne innvilge refusjon av reise-utgifter.»

Klageren erklærte seg tilfreds med sakens løsning.

II

En vernepliktig som etter en tid å ha hatt til-latelse til å bo privat, var blitt beordret å flytte tilbake til kasernen. Han klaget til Ombuds-mannen over denne inndragningen av hjem-meboerstatus. Avdelingen hadde begrunnet inndragningen med at man ved avdelingen hadde fått utvidet forlegningskapasitet. Det var dessuten også opplyst at mannskapet ved flere anledninger hadde møtt forsinket til tje-neste.

Selv mente klageren at en innvilget rett til å bo privat ikke kunne inndras. Han mente og-så at ordren om å flytte tilbake var å betrakte som en «avstraffelse» etter at han ved anke hadde fått annullert en refselsesordre og at han dessuten hadde gjort seg bemerket som tillitsvalgt for soldatene.

Ombudsmannens undersøkelser i saken viste at det i klagerens tilfelle ikke forelå noen særlige grunner for å kreve hjemmeboersta-tus når avdelingen selv kunne skaffe innkvar-tering.

Ombudsmannen fant således at det ikke var grunn til å rette kritikk mot den avgjørelse som var truffet i dette tilfelle. Saken fikk imidlertid et bredere perspektiv, idet Hærsta-ben under saksbehandlingen fremholdt at «saker av denne karakter skal ihht Fredsregu-lativet avgjøres ved den avdeling soldaten tje-nestegjør ved. Disse sakene kan ikke ankes. HST beklager at soldaten er forledet til å tro

at det tilsynelatende var mulig å anke avgjørelsen.»

I et senere brev fremholdt HST at det syntes som saksgangen, klagefrister og klagemulighetene ikke var godt nok kjent ved Hærens avdelinger og at man derfor ville vurdere å utarbeide nye retningslinjer på området.

I betraktning av at eventuelle nye retningslinjer ikke burde begrenses kun til Hærens avdelinger, tilskrev Ombudsmannen Forsvarsdepartementet slik:

«Når det gjelder en militær avdelings avgjørelse etter et mannskaps søknad om hjemmeboerstatus, har det i enkelte tilfeller oppstått spørsmål om mannskapet har adgang til å anke til Forsvarets overkommando, etter bestemmelsene i Fredsregulativet del I, pkt 9.4.

Som gjenpartsadressat har vi registrert at dette spørsmålet er sentralt også i en klagesak fra NN, hvor FO/HST i brev til DK dat 13 jul d å opplyser at slike saker ikke kan ankes.

På et rent generelt grunnlag ble dette spørsmålet tatt opp med FO/HST ved vårt brev av 20 f m.

I HSTs svar dat 3 d m ses i pkt 19 vist til en telefonkontakt mellom HST og FD, hvoretter HST uttaler i pkt 20:

«HST vil vurdere å utarbeide nye retningslinjer på området. Det kan synes som om saksgangen, klagefrister og klagemuligheter i slike saker ikke er godt nok kjent hos Hærens avdelinger.»

Kopi av nevnte brev vedlegges.

Med bakgrunn i det foreliggende brev av 3 d m fra HST og med sikte på en så vidt mulig lik fortolkning og praktisering av klagemuligheter i saker vedrørende hjemmeboerstatus, gjeldende for samtlige forsvarsgrenser, tør vi i stedet vennligst anbefale FD å vurdere hensiktsmessigheten av å innta en avklarende formulering i FR del I, snarest mulig.»

Med bakgrunn i Ombudsmannens henvedelse skrev FD slik til FO:

«I brev av 3 sep d å til Ombudsmannen for Forsvaret gir Hærstaben bl a uttrykk for at de vil «vurdere å utarbeide nye retningslinjer på området». Retningslinjene som gjelder hjemmeboerstatus er generelle for forsvarsgrenstabile og Heimevernstaben. Vurdering av eventuelle endringer må behandles av Forsvarets overkommando.

Ordningen som Hærstaben omtaler i sitt brev av 3.9.93, pkt 7 om soldater som midlertidig etter frivillighet gis tillatelse til å bo hjemme i påvente av ledig forlegningskapasitet, faller etter departementets syn noe utenfor retningslinjene om hjemmeboerstatus som er inntatt i Fredsregulativet Del I.

Imidlertid må retningslinjene gjelde når en soldat som er gitt midlertidig tillatelse til å bo hjemme, søker om fast hjemmeboerstatus begrunnet i retningslinjenes punkt a eller b. I så tilfelle har soldaten rett til å påklage et avslag på sin søknad i overensstemmelse med reglene i Kap VI i Lov om behandlingsmåten i forvaltningsaker, jfr FR Del I, pkt 9.4.

Det har vært tvil om hvorvidt FR Del Is pkt 94. om klageadgang skal gjelde for søknader om hjemmeboerstatus, idet disse retningslinjene i utgangspunktet ikke er regulativfestet, men inntatt i FR Del I av praktiske grunner. I henhold til Forvaltningsloven skal det være klageadgang til nærmeste overordnede forvaltningsorgan. Forsvarets overkommando er i henhold til pkt 9.4 i FR Del I klageinstans for avgjørelser truffet av tjenestestedene. Departementet er derfor kommet til at det er mest hensiktsmessig at Forsvarets overkommando også er klageinstans i saker som gjelder avslag på søknader om hjemmeboerstatus. Dette vil sikre en mest mulig enhetlig praksis.

Da saksgangen, klagefrister og klagemuligheter i slike saker ifølge Hærstaben ikke er godt nok kjent, ber departementet om FO sørger for nødvendig kunngjøring av forannevnte.»

Fra overkommandoen har Ombudsmannen senere fått opplysd at samtlige Forsvarsgrenstaber ved FOs notat er pålagt å informere sine avdelinger om mannskapenes klagerett også i saker vedrørende bestmemelsene i Fredsregulativet Del I, pkt 9.4.

Kosthold

Det er heller ikke i 1993 behandlet noen formelle klagesaker vedrørende kostholdet i Forsvaret.

Ombudsmannen finner grunn til å bemerke at det ikke er registrert formelle klager i denne gruppen siden 1987 og dette må tas som et tegn på at det har funnet sted en åpenbar bedring av kosttilbudet i Forsvarets messer.

Under nemndas befaringer og andre besøk ved avdelingene har en fått tillitsmennenes bekreftelse på at kostholdet generelt holder høy standard.

Bebredelsene mot kostholdet begrenser seg som regel til kritikk mot enkelte måltider.

Tjenesteforhold

Det er blitt behandlet to saker i denne gruppe, hvorav en fra tidligere år.

Som det vil fremgå av omtalen av de generelle spørsmål foran i denne innberetning, har nemnda med bakgrunn i en sak fra 1992 på generelt grunnlag drøftet spørsmålet om sikkerhetsklarering av vernepliktige mannskaper.

Den aktuelle klagesak var omtalt under pkt III i avsnittet om «Tjenesteforhold» i dok nr 5 for 1992. Om Ombudsmannsnemndas generelle drøftinger vises til det som er anført under «Generelle synspunkter» på side 3 i denne innberetning.

Permisjoner

Det er i 1993 behandlet 1 sak i denne gruppe. Permisjonssaker tilhører den gruppe saker som kontoret hyppigst må søke løst telefonisk, idet henvendelse fra mannsskapene ofte kommer svært kort tid før den omsøkte permisjon ønskes påbegynt.

I

En vernepliktig som var innvalgt som medlem av kommunestyret i sin hjemkommune, hadde fått avslag på en søknad om permisjon for å kunne delt ai et kommunestyremøte. Det skulle bl a foregå valg av ordfører og varaordfører i det aktuelle kommunestyremøte.

Søknaden var avslått med den begrunnelse at på samme tidspunkt skulle det foregå en viktig øvelse ved mannskapets avdeling. Det var også vist til at klageren allerede hadde hadde en rekke permisjonsfravær, bl a i forbindelse med kommunestyremøter.

I samsvar med klagerens ønske ble saken drøftet mellom Ombudsmannens kontor og den aktuelle avdeling.

Drøftingene medførte at klageren ble innvilget en noe avkortet permisjon, dog slik at deltakelse i kommunestyremøtet kunne finne sted. Til informasjon kan opplyses at de aktuelle bestemmelser i permisjonsdirektivet bl a har følgende ordlyd:

«Permisjon til utførelse av oppdrag i medhold av lov så som sete i fylkesting, kommunestyre, likningsnemnd eller oppnevning til domstoler kan gis når det er forenlig med opplæringen og utførelsen av tjenesten. Normalt skal imidlertid den vernepliktige søke om permisjon fra vervet for hele førstegangstjenestens lengde. Alle permisjoner må imidlertid sees i sammenheng. Under vurderingen av hva den enkelte søknad om fri fra tjenesten må sjefen vurdere dette ut fra:

- det samlede fravær vedkommende søker har hatt/vil få i perioden, medregnet reisetid til og fra tjenestested
- konsekvenser for den utdanning/tjeneste søkeren skal ha
- betydning for avdelingens beredskap og øvrige tjeneste totalt.»

Velferd

Det er ikke mottatt noen individuelle klagesaker vedrørende velferdstjenesten eller velferdstilbudene i Forsvaret.

Med bakgrunn bl a i Ombudsmannsnemndas omtale av Velferdstjenestens betydning for trivsel og effektivitet i den daglige tjeneste, oppnevnte Forsvarsdepartementet et utvalg for å vurdere velferdstjenesten i Forsvaret. Nestleder ved LOs internasjonale avdeling, Vidar Bjørnstad var utvalgets formann. Utvalget fikk følgende mandat:

«Utvalget skal beskrive og vurdere Velferdstjenestens oppgaver og organisering i dag. Utvalget skal ta stilling til hvilke oppgaver som bør være tillagt Velferdstjenesten i framtiden, og hvordan Velferdstjenesten bør være organisert for å løse disse oppgavene på best mulig måte.

Utvalget skal vurdere om sosialt arbeide, herunder økonomisk sosialhjelp er blitt så omfattende at dette går på bekostning av kultur- og opplysningsvirksomheten inkludert sivil/militært kultursamarbeid. Utvalget skal gi en spesiell vurdering av Velferdspersonellens utdanning og om denne er i samsvar med Velferdstjenestens oppgaver. Andelen befall i forhold til sivilt ansatte skal vurderes. Utvalget skal drøfte Velferdstjenestens status i Forsvaret og komme med forslag til forbedringer dersom den blir vurdert til å være lav.

Det er en målsetning at Velferdstjenesten skal styrkes. Med styrking menes at Velferdstjenesten skal være optimalt tilpasset dagens samfunn og Forsvar. Utvalget skal vurdere om redusert tjenestetid for deler av rekruttmassen bør medføre differensiering av velferdstilbud slik at man på denne måten oppnår «byrdeutjevning».

Utvalget bør kritisk gjennomgå aktivitetsomfang og ressursbruk i de enkelte deler av Velferdstjenesten og foreslå omdisponeringer i den utstrekning utvalget anser at budsjettmidler kan brukes bedre og mer formålstjenlig. I tilknytning til eventuelle reelle ressursøkningsforslag til Velferdstjenesten skal det utarbeides minst ett alternativ basert på uendret eller redusert ressursramme. Arbeidet bør avsluttes innen 1 juli 1993.»

I tillegg skulle utvalget også se på tilgrensende tjenesteområder, f eks tettere samarbeid med Voksenopplæringen, Statens kantiner. Utvalget burde også vurdere arbeidsløshetsproblematikken, innvandrerspørsmål som etniske minoriteters forhold til Forsvaret og utvalget skulle vektlegge utdanning rettet mot Velferdstjenestens spesielle oppgaver.

Under utvalgets informasjonsinnhenting og befaringer ble Ombudsmannen innbudt til å gi utvalget sine kommentarer og synspunkter til de spørsmål utvalget hadde til oppgave å utrede. Ombudsmannen møtte utvalget under dets besøk ved Gardermoen flystasjon og holdt foredrag for utvalget den 9 mars.

Disiplinærsaker

Det er i 1993 behandlet en registrert sak i denne gruppe. I tillegg har Ombudsmannens kontor mottatt en rekke skriftlige og telefoniske henvendelser fra refsende hvor kontorets bistand har kunnet begrenses til en veiledning om de ordinære ankemuligheter innen det militære system.

I

En vernepliktig som var ilagt en refselsbot på kr 200,- for «utvist grov uaktsomhet ved bruk av militært kjøretøy», anmodet i sa-

kens anledning om Ombudsmannens bi-stand. Av refselsordren fremgikk at mannska-pet under rygging med en tjenestebil hadde kjørt mot en stolpe og påført bilen vesentlige skader.

I refselsordren var det anført at han i tillegg til den ilagte bot også ville bli «ilagt erstatning når skaden er blitt taksert». Først tre måneder etter skadetidspunktet forelå skadetaksten som beløp seg til ca kr 11.000,-. Av dette beløp var han blitt pålagt å erstatte kr 2.000,- som avdelingen foreslo å trekke inn ved fradrag i tjenestetillegget. Etter forgjeves anke overfor avdelingen og distriktskommandoen valgte mannskapet å forelegge erstatningsspørsmå-let for Ombudsmannen. Det var nå gått ca 6 mndr siden refselseordren forelå.

Klageren gjorde gjeldende at han ikke be-traktet kjørehellet som noen grov og erstat-ningsbetingende utaktsomhet fra hans side. Uhellet hadde inntruffet en tidlig morgen i slutten av november i mørke og under dårlige værforhold. Han hadde etter omstendighete-ne funnet å akseptere boten på kr 200,-, men fant den ilagte erstatning på kr 2.000,- urime-lig.

Erstatningsspørsmålet ble tatt opp med vedkommende distriktskommando som ble anmodet om å gi en nærmere beskrivelse av de uaktsomhetsforhold og øvrige momenter avdelingen måtte ha bygget på ved ileggelse av erstatningsansvar og utmåling av erstat-ningsbeløp. Da det nærmet seg klagerens di-misjon, anmodet Ombudsmannen om raskest mulig behandling.

Fra distriktskommandoen fikk Ombuds-mannen underretning om at man ville fore-legge saken for krigsadvokat før endelig av-gjørelse ble truffet.

Ombudsmannen har senere ikke hørt noe hverken fra klageren eller distriktskomman-doen.

Tillitsmannsordningen

Det er i år ikke mottatt noen klagesaker i denne gruppe. Ombudsmannen har også i år mottatt møtereferater fra distriktsutvalgenes møter og landsutvalgets møter.

Som tidligere har Ombudsmannen og kon-torsjefen holdt orienteringer om ombuds-mannsordningen på en lang rekke tillits-mannskurs ved avdelingene.

Landsutvalget for tillitsvalgte i Forsvaret/ Sekretariatet (LTF/S) har kontinuerlig arbei-det for å bedre tillitsmannsopplæringen for soldatenes tillitsvalgte. I samsvar med sekre-tariatets ønske har FO underrettet alle avde-linger om at den grunnleggende tillitsmanns-opplæring «Grunnkurs for tillitsvalgte i For-

svaret» skal være på 24 timer, mot tidligere 16 timer.

For å sikre at alle tillitsvalgte har nødvendig tilgang til det aktuelle regel- og bestemmelsesverk har LTF/S utarbeidet en egen HIV-mappe, del I og II som er fordelt til avdelinge-ne. For å sikre en kontinuerlig ajourføring av tillitsmannsmappene er lederen for fellesut-valget/selvstendig lokalutvalg pålagt å utpeke et ansvarlig befal for ajourføring, trykking og distribusjon av tillitsmannsmappene.

I løpet av 1993 har Forsvarsdepartementet godkjent og iverksatt en ny instruks for ver-nepliktige medlemmer av Landsutvalget.

Med de foran nevnte tiltak antar Ombuds-mannen at det nå er lagt et godt grunnlag for en tilfredsstillende og enhetlig opplæring av de tillitsvalgte.

Det er likevel Ombudsmannens erfaring at enkelte avdelinger i unødig utstrekning be-or-drer tillitsvalgte soldater til annen tjeneste under tillitsmannskurser. Etter FOs rund-skriv av 9/4-1985 skal slik beordring begren-ses til et absolutt minimum.

Beordring av kursdeltakere til andre tjenes-teoppdrag i kursperioden er etter Ombuds-mannens mening i strid med intensjonene for en enhetlig tillitsmannsopplæring og bidrar til å undergrave denne del av opplæringsvirk-somheten. Det synes å foreligge behov for en innskjerpelse på dette punkt.

Tillitsmannsutvalgene har som tidligere sendt referater fra sine møter. De tall som re-fereres nedenfor er bygget på referater fra møt-ene i fellesutvalgene. Statistikken føres i henhold til TMO-reglenes pkt 33.

Hæren ...	24	(28) utvalg med 121 møter	(156)
Sjø-			
forsvaret .	14	(14) utvalg med 70 møter	(75)
Luft-			
forsvaret .	11	(13) utvalg med 30 møter	(40)

Tallene for 1992 i parentes

Utvalgene har i år behandlet 1259 saker (1554) som fordeler seg slik på forsvarsgrenene:

Hæren	754	(881)
Sjøforsvaret	298	(440)
Luftforsvaret	208	(233)

Fordelingen på de enkelte saksområder er følgende:

Beordring, overføring, dimittering	5	(25)
Kommandert tjeneste	113	(117)
Disiplinærsaker. Forholdet mellom befal og menige	10	(16)

Uniformer m v	36	(76)
Underbringelse	117	(185)
Forpleining og		
hygiene	83	(95)
Permisjon	30	(38)
Velferd	349	(385)
Idrett	16	(32)
Kommunikasjon	38	(42)
Økonomiske forhold .	10	(14)
Sosial- og sykesaker ..	7	(18)
Forsvarets skolevirk-		
somhet	2	(1)
Sivilopplæringen	53	(57)
Tillitsmanns- og om-		
budsmannsordningen	217	(237)
Tjenestlige orienterin-		
ger gitt av sjef	173	(208)

Økonomiske forhold

Det er i 1993 behandlet en sak i denne gruppe.

I

En vernepliktig lege klaget over å ha fått avslag på sin søknad om dekning av medgåtte overnattingsutgifter under overføringsreise fra Sør-Norge til Nord-Norge. I samsvar med bestemmelsene hadde han fått utbetalt nattillegg for en overnatting og diett penger som om offentlige kommunikasjoner var benyttet.

I sin klage til Ombudsmannen opplyste vedkommende at han var gitt anledning til å benytte egen bil under overføringsreisen. Da reisen fant sted vinterstid hadde han valgt å kjøre via Sverige til Nord-Norge, hvilket hadde medført tre overnattinger. Disse merutgiftene - ca kr 2.000,- mente klageren å ha krav på å få refundert, idet han hadde fått vite at dette var praktisert overfor andre leger i samme situasjon.

Myndighetene fastholdt sin avgjørelse og viste til at Fredsregulativet inneholdt en utvetydig bestemmelse om at kost- og nattillegg skal beregnes etter den reisetid som ville gått med ved bruk av offentlig transport.

Under sin kontakt med klageren kunne Ombudsmannens kontor bekrefte regelens innhold og at eventuelle regelstridige reiseoppgjør som tidligere måtte ha funnet sted ikke kunne påberopes i det foreliggende tilfelle.

Klageren fremholdt fortsatt at han var blitt forskjellsbehandlet og skadelidende i forhold til enkelte navngitte kolleger fra tidligere årskull. Han ville overveie saken nærmere og eventuelt fremme en ny begrunnet klage.

Ombudsmannen har ikke senere hørt noe fra klageren.

Sykesaker

Det er behandlet en sak i denne gruppe.

Foruten denne har man mottatt et par henvendelser via Sivilombudsmannen som i mangel av forutgående forvaltningsmessig behandling er blitt anbefalt tatt opp med Forsvarets sanitet, før Ombudsmannens eventuelle etterfølgende behandling.

Ombudsmannens bistand i forbindelse med den ene ferdigbehandlede klagesak var begrenset til oppdrag vedørende fremskaffelse av saksopplysninger for den verserende ankebehandling i Forsvarets organer.

Sosiale saker

Det er i årets løp behandlet 18 saker i denne gruppe. I fem av sakene er avgjørelsen endret i klagerens favør. Til sammenligning kan nevnes at saksantallet i denne gruppe de nærmest foregående år er slik:

1989 - 26 saker
1990 - 49 saker
1991 - 25 saker
1992 - 19 saker
1993 - 18 saker

De fleste saker i denne gruppe gjelder klage etter avslag på søknad om botillegg.

Etter Stortingets vedtak av Lov om registrert partnerskap har Forsvaret bestemt at eventuelle vernepliktige mannskaper som dokumenterer registrert partnerskap skal ha rett til samme ytelser som gifte mannskaper iht Fredsregulativet Del I og iht bestemmelser om økonomisk sosial stønad. Fra Forsvarsdepartementet foreligger følgende melding:

«Lov om registrert partnerskap er trådt i kraft. Loven medfører at samtlige rettsvirkninger av ekteskap gjøres gjeldende for registrert partnerskap med unntak av retten til vilse og til å adoptere barn. Dette innebærer at partene har gjensidig underholdsplikt, at ekteskapets formuesordning får anvendelse, at partene har legal arverett etter hverandre og at reglene om ekteskapsbeskatning og sosiale ytelser til ektefeller får anvendelse.

I overensstemmelse med forannevnte vil vernepliktige som dokumenterer registrert partnerskap ha rett til samme ytelser som gifte iht Fredsregulativet Del I og iht bestemmelser om økonomisk sosial stønad.»

Ombudsmannen kjenner ikke til at det har forekommet noen saker i henhold til disse regler hittil i Forsvaret.

I

En vernepliktig hadde søkt om forhøyelse av sitt botillegg, men søknaden var blitt avslått av såvel avdelingen som av FO som ankeinstans.

Klageren opplyste at han ved innrykk til militærtjenesten hadde søkt og fått innvilget ¼ av familiens boutgifter som bostøtte. Av saksopplysningene fremgikk at hans foreldre og bror, som han delte boforhold med, sto ansvarlig for de øvrige ¾ av boutgiftene. Disse ¾ av boutgiftene var blitt dekket ved sosial stønad fra kommunen. Boligen var klagerens eneeiendom finansiert ved låneopptak i eget navn.

Etter ca 2 mndr tjeneste hadde foreldre og broren reist på «ferie» til India hvor familien opprinnelig var hjemmehørende. Da hans tre familiemedlemmer således hadde forlatt landet, hadde kommunen i samsvar med reglene stoppet utbetaling av sosial stønad og klageren var derfor blitt sittende alene med de samlede utgifter.

Etter ca 2 mndr fravær vendte broren tilbake mens foreldrene fortsatt befant seg på «ferie» på ubestemt tid.

Saken ble tatt opp med FO/Velferdstjenesten som besvarte Ombudsmannens henvendelse slik:

«Da mannskapet møtte til førstegangstjeneste den 15/3-1993, hadde han nylig etablert seg i et nytt boforhold i Oslo. Ifølge bostedsbevis fra Folkeregisteret bodde han sammen med sine foreldre og sin bror, men leiligheten ble kjøpt og leiekontrakten inngått i hans navn. Det var derfor naturlig å betrakte ham som samboende, og han fikk dekket ¼ av boutgiftene. Dette er i tråd med Direktiv for sosialtjenesten i Forsvaret avsnitt K pkt 1D og pkt 6B 1.

Mannskapets foreldre og hans bror fikk hjelp av sosialkontoret til å dekke sin andel av boutgiftene.

Den 22/5-1993 reiste mannskapets foreldre og hans bror til India på ferie. Dermed opphørte hjelpen fra sosialkontoret, og mannskapet fremmet søknad til Forsvaret om å få dekket boutgiftene fullt ut.

Søknaden ble avslått, og avslaget opprettholdt av FO, da bofellesskap som oppløses etter innkalling til førstegangstjeneste ikke endrer mannskapets status til enslig (Direktiv for sosialtjenesten i Forsvaret avsnitt K pkt 2F).

FO har vurdert saken på nytt, og har kommet til at det ikke er grunnlag for å omgjøre det tidligere vedtaket.

En har forståelse for at mannskapet kan oppleve dette som urettferdig, da han under normale omstendigheter ville vært i stand til å dekke utgiftene alene. FO har i denne sammenheng merket seg at mannskapet var i en godt betalt jobb i tiden før innrykk til førstegangstjeneste.

På den andre siden var foreldrenes og brorens fravær fra boligen midlertidig. FO mener deres ansvar for å dekke sin andel av boutgiftene ikke kan ses bort fra ved vurderingen, selv om man tar i betraktning at den økonomiske sosialhjelpen fra sosialkontoret opphørte under fraværet.

I den grad foreldrens og brorens reise til India av en eller annen grunn var påkrevet,

mener FO dette er den sivile sosialforvaltnings oppgave å ivareta, dersom de selv ikke hadde økonomi til både å reise og samtidig betjene sin andel av boutgiftene.

På bakgrunn av ovennevnte opprettholder FO sitt standpunkt i saken.»

I sitt avsluttende brev til klageren skrev Ombudsmannen bl a slik:

«Etter FO/Velfs fornyede gjennomgåelse av saken har Velf opprettholdt sitt tidligere vedtak i saken. Kopi av FO/Velfs brev av 30 des 93 vedlegges.

Med hensyn til ansvaret for Deres foreldres og brors del av boutgiftene under midlertidig fravær fra boligen, ses Velf å rette oppmerksomheten mot muligheten for disse til å ta saken opp med den sivile sosialforvaltningen.

Når det gjelder botillegg for militære mannskaper har Velf vist til Forsvarets gjeldende bestemmelser, som ikke gir rett til høyere botillegg som følge av oppløsning av et bofellesskap etter innkalling til militærtjeneste.

Etter sakens gjennomgåelse ved vårt kontor synes Velf å ha gitt en korrekt beskrivelse av gjeldende regelverk, og det kan ikke sees at Velfs vedtak er basert på noen feilaktige premisser med betydning for vedtaket. Med sikte på en så vidt mulig lik behandling av mannskaper i lignende tilfeller kan vi dermed ikke se grunn til å rette noen kritikk mot det vedtaket FO/Velf har truffet i saken.»

II

En vernepliktig mente seg urimelig behandlet av Forsvaret idet han ikke hadde fått innvilget sin søknad om botillegg.

Etter opplysningene i den avslåtte søknad hadde klageren leiet en leilighet under sine studier i ca 1½ år før militærtjenesten. Leieavtalen var inngått i klagerens navn, men leiligheten ble bebodd av ytterligere to andre studenter. Etter det opplyste hadde klageren fraflyttet leiligheten ca 3 mndr før innrykk til tjeneste og bosatt seg hos sine foreldre på hjemstedet. Klageren hevdet imidlertid at han fortsatt betalte sin andel av husleien for studentboligen.

Da han fikk avslaget på botilleggssøknaden så han seg tvunget til å si opp leieavtalen med utløp 1 juli 1993.

I sin klage til Ombudsmannen hadde mannskapet begrenset sitt krav overfor Forsvaret til leiedekning for tjenesteperioden fra innrykk 15 mars - 1 juli 1993 - tilsammen kr 4.580,-.

Ved Ombudsmannens henvendelse til FO/Velf ble det gitt følgende begrunnelse for avslaget:

«Ved FOs avgjørelse ble det lagt vekt på at mannskapet i de siste månedene før påbegynt militærtjeneste ikke bodde i leiligheten han søkte stønad for, men hjemme hos foreldrene. Hans boforhold ble etablert i forbindelse med studier, og det er ikke dokumentert at han

skulle fortsette studiene etter endt militærtjeneste. FO fant av denne grunn ikke grunnlag for å betrakte mannskapets leilighet som en permanent etablering utenfor foreldrehjemmet, og en kunne ikke se behovet for å opprettholde boforholdet under militærtjenesten.»

Ombudsmannen avsluttet saken med et brev til klageren slik:

«Saken har vært gjennomgått på nytt av FO/Velf, men som det fremgår av Velfs brev av 24 fm, har Velf ikke funnet grunn til å endre sitt tidligere vedtak i saken. Kopi vedlegges.»

Som opplyst i vårt brev av 15 fm vil Ombudsmannens nøytrale vurdering rette seg mot en så vidt mulig lik praktisering av gjeldende bestemmelser. Etter gjeldende regelverk kan botillegg bli vurdert for bestemte utgifter til en leilighet faktisk bebod, og som han ikke kan leie ut under militærtjenesten. Det gis som regel ikke botillegg til midlertidige leieforhold som følge av studieopphold. Forøvrig tar reglene sikte på å hindre at en selvforsørger skulle miste sin faste bopel som følge av avbrutt arbeidsinntekt under førstegangstjenesten.

Deres leieforhold sees etablert i forbindelse med at De begynte å studere i Bergen høsten 1992. Imidlertid er opplyst at De bodde i foreldrehjemmet i X fra 1 jan 93 og frem til førstegangstjenesten startet den 15 mar 93. Deres tidsbegrensede leiekontrakt for leiligheten i Bergen utløp 5 mai 93, men det sees opplyst at De kunne forlenge kontrakten med ytterligere 3 år. Selv om leiekontrakten er inngått i Deres navn er opplyst at De delte leiligheten med andre personer.

Med henvisning til ovennevnte opplysninger kan vi ikke se at FO/Velfs avslag på Deres søknad er basert på noen feilaktige premisser i relasjon til gjeldende regelverk for botillegg.

Vi kan derfor ikke se grunn til å rette noen kritikk mot det vedtaket FO/Velf har truffet i saken.»

III

En vernepliktig som var påført en ekstraordinær utgift pga en repetisjonsøvelse, skrev slik til Ombudsmannen.

«I februar i år bestilte jeg sydentur for to personer med avreise 6. september 1993 (vedl 1). To måneder senere, i april 1993, fikk jeg utkalling til repetisjonsøvelse i forsvaret (Vedl 3). Øvelsen skulle starte 23. august og gå frem til 9. september, altså tre dager etter avreisen på sydenturen.

Av personlige grunner, som går frem av vedlegg 4, søkte jeg om utsettelse på repetisjonsøvelsen evt. fritak de tre siste dagene. Dette ble gjort etter anbefaling over telefon fra kaptein NN ved Vernepliktsforvaltningen.

Søknaden ble avslått, og jeg måtte avbestille reisen, (Vedl. 5). For avbestillingen skulle turoperatøren ha et avbestillingsgebyr på kr 400,-. (Vedl 2)

Etter dette søkte jeg Vernepliktsforvaltningen om refusjon av avbestillingsgebyret (Vedl 6), men fikk igjen avslag, (Vedl 7), siden de ikke hadde hjemmel for å betale ut pengene.

Jeg tok da kontakt med Vernepliktsforvaltningen over telefon, og snakket med Kaptein NN. Han hadde vært borti saken og synes det var klart urimelig at de ikke refunderte pengene. Han anbefalte meg derfor å ta saken opp med Ombudsmannen for Forsvaret.

Jeg mener at Forsvaret bør dekke dette tapet som de har påført meg, da jeg ikke har hatt noen mulighet til å avverge tapet. Jeg bestilte turen før innkallingen til repetisjonsøvelsen. Forsvaret påla meg å møte på øvelsen, med andre ord måtte jeg avbestille turen. Nå nekter de å betale den kostnaden som dette har påført meg. En slik behandling/oppførsel i saken er ikke holdbar. Jeg håper på en rask og velvillig behandling og svar.»

Overfor Ombudsmannen bekreftet overordnet militær myndighet at Forsvaret ikke hadde hjemmel for å dekke denne type utgifter. Etter drøftelser med den aktuelle reiseoperatør ble saken løst ved at reiseoperatøren i dette spesielle tilfelle fant å kunne frafalle kravet om avbestillingsgebyr.

IV

Fra en vernepliktig mottok Ombudsmannen følgende brev:

«Jeg har søkt om støtte til husleie fra forsvaret. Jeg ble kun avsett 50% av beløpet fordi de mente at jeg var samboer. Samboerforholdet opphørte før jeg begynte i militæret: Kjæresteforholdet ble brutt før jeg reiste inn til rekruttskolen. Min tidligere samboer har skrevet en bekreftelse på at hun flyttet ut fra leiligheten da jeg begynte mitt vernepliktsår, med underskrift fra både henne og hennes tante, NN.

Det er tydelig at jeg ikke blir trodd av de andre instanser i forsvaret. Fakta er at jeg nå har store problem med å betale husleie og strømutgifter. På grunn av andre økonomiske forpliktelser ønsker jeg ikke å oppta noe lån. Jeg betaler på et banklån på 20000. Dette trekkes for tiden fra dagpengene, tusen kroner i måneden. Alternativet, slik jeg ser det, dersom jeg ikke får dekket utgiftene, er å dimme fra militæret eller eventuelt overflyttes til Trondheim hvor jeg kan ha visse biinntekter. Jeg har mulighet for jobb på gård.

I tillegg til det rent formelle, håper jeg at dere vil bruke skjønn og sunn fornuft når dere behandler klagen. Innen militæret har jeg ikke flere ankeinstanser. Jeg vedlegger sakspapirene og korrespondansen mellom FO - Y samt dokumentasjonen jeg selv har fremskaffet. I tillegg vil jeg skaffe dokumentasjon fra huseier om når min tidligere samboer flyttet ut. Denne ettersendes.»

Saksdokumentene ble gjennomgått og ytterligere opplysninger innhentet, hvorefter Ombudsmannen skrev slik til klageren:

«Det vises til Deres brev, udatert, mottatt hos oss den 21 d m. Huseierens erklæring er mottatt pr telefax 29 d m.

Etter å ha gjennomgått sakens dokumenter, kan det konstateres at Deres søknad om bostøtte er innvilget med 50% av samlede bostøtte. Avgjørelsen er truffet etter bestemmel-

se om stønad til mannskaper med bofellesskap. I Deres tilfelle er lagt til grunn at De var samboende med AA på tidspunktet da De mottok innkallingen til militærtjeneste.

Deres krav om 100% dekning av boutgiftene synes basert på at samboerforholdet angivelig ble oppløst ved samboers fraflytting i april 1993. Etter bestemmelsene i Direktiv for sosialtjeneste i Forsvaret, avsnitt K 2 f, kan oppløsning av bofellesskap etter mottatt innkalling ikke endre søkerens status til enslig. Det foreligger således for de militære myndigheter ingen hjemmel for å innvilge full dekning av boutgiftene i Deres tilfelle.

Etter de foreliggende opplysninger fyller De heller ikke vilkårene for innvilgelse av full stønad som samboer, idet samboerparet i slike tilfeller må ha hatt felles bolig i minst 9 mndr og ha opprettet samlivskontrakt hvor den vernepliktige anses å være forsørger. Det ses også opplyst at De i perioden februar - april 1993 har mottatt sosial stønad til dekning av Deres andel av boutgiftene fra X kommune.

Jeg beklager å måtte meddele at jeg ikke finner muligheter for noen endring av vedtak som er truffet av militære instanser.»

V

En vernepliktig hadde fått avslag på sin søknad om botillegg med den begrunnelse at han ikke oppfylte stønadsreglens vilkår om minimum 4 mndrs forutgående botid. Etter de foreliggende opplysninger hadde klageren meldt flytting til Folkeregisteret ca 3½ mnd før innrykk. Han hevdet at den sene flyttmeldingen skyldtes en forglemmelse og at hans faktiske tilflytting hadde funnet sted 4-5 mndr før Folkeregisteret ble varslet.

Ombudsmannen anomodet klageren om å søke tilflyttingstidspunktet dokumentert på annen måte og tilskrev klageren bl a slik:

«Avslag på søknaden om botillegg ses begrunnet med at De ikke kan dokumentere at boforholdet ble opprettet 4 mndr før militærtjenesten.

I henhold til telefonsamtalen legges til grunn at De vil prøve å fremlegge ytterligere bevis i saken eks kopi av selvangivelse for 1992, kvittering for avisabonnement til Deres adresse, leie av video til Deres adresse etc.

I den fremlagte kopi av husleiekontrakt synes det å være foretatt overstrykninger. Husleiekontrakten anbefales derfor fremlagt i original stand. Forøvrig bes De kommentere om det samme kontraktsdokument ble benyttet og undertegnet av tidligere leietager. I Deres brev ses vist til bekreftelse fra utleier, men denne bekreftelsen kan ikke ses vedlagt saken.

Med henvisning til det ovenstående, jfr telefonsamtalen, blir saken å stille i bero ved vårt kontor inntil vi hører fra Dem.»

Etter å ha mottatt klagerens svar og ulike former for dokumentasjon, ble saken tatt opp med FO/Velf hvorved Ombudsmannen bl a skrev slik:

«Etter avtale med mannskapet den 23 f m har saken vært stillet i bero ved vårt kontor i påvente av fremleggelse av ytterligere dokumentasjon fra mannskapet.

Mannskapet hevder at leieforholdet ble opprettet den 1 jun 92, men flyttmelding ble registrert ved X folkeregister først den 26 nov 92. I relasjon til den registrerte datoen i folkeregisteret har mannskapet således ca to uker for kort botid på den omtalte adressen, med hensyn til 4 mndrs fristen før han møtte til fôrstegangstjenesten, den 15 mar 93.

Leiekontrakten ses undertegnet av mannskapet den 1 jun 92, og det virker som samme dokument også har vært benyttet av tidligere leietagere.

Samboeren har ikke undertegnet leiekontrakten. Hun leverte imidlertid flyttmelding til folkeregisteret den 17 aug 92, pådydende klagerens påberopte adresse. Mannskapets påstand om samboerforholdet fra 1 jun 92 ses bekreftet av fengselsinspektør AA og mannskapets arbeidsgiver.

I brev av 13 dm har mannskapet vist til ny dokumentasjon vedr tidspunkt han har bebodd leiligheten, idet han vedlegger kopi av visse fakturaer, kontrakt om videoleie, vognkort for bil, samt en ny bekreftelse fra utleieren. Etter det som er fremkommet bes FO/P8 vennligst vurdere om det kan være grunn til å foreta en fornyet vurdering av denne saken.»

Under sakens behandling reiste klageren krav om å bli innvilget 100% botillegg idet han hevdet at samboeren hadde fraflyttet hans leilighet.

I FO/Velf ble saken tatt opp til ny behandling hvoretter Ombudsmannen mottok følgende meddelelse:

«Forsvarets overkommando viser til Deres brev av 15/7-1993 hvor De anmoder vårt kontor om å vurdere om det kan være grunn til å foreta en fornyet vurdering av søknad om botillegg for UM NN.

Etter en ny gjennomgang av saken mener FO/Velferstjenesten at det er godt dokumentert at mannskapet etablerte et selvstendig boforhold mer enn fire måneder før påbegynt militærtjeneste. På den andre siden kan det ikke anses som godt gjort at mannskapets samboer, BB, har flyttet fra boligen. I telefonsamtale med X folkeregister har FO/Velferdstjenesten fått opplyst at hun fremdeles er registrert på mannskapets adresse.

På bakgrunn av ovennevnte mener FO/Velferdstjenesten det er grunnlag for å omgjøre det tidligere vedtaket, og tilrår mannskapet botillegg med 50% av de faktiske boutgifter med virkning fra innrykksdato - jfr Direktiv for sosialtjenesten i Forsvaret avsn K pkt 6b.

Y sjøforsvarsdistrikt er tilskrevet om vedtaket, og samtidig informert om at dersom mannskapet ønsker stønad ut over 50%, må han redegjøre nærmere for omstendighetene rundt samboerens flytting, samt fremlegge dokumentasjon som bekrefter flyttingen.»

I et brev til klagerne avsluttet Ombudsmannen saken slik:

«Som opplyst er Deres søknad om botillegg blitt forelagt Forsvarets overkommando/Velferdstjenesten til fornyet behandling, hvorunder botillegg er innvilget med 50%. En kopi av FOs brev av 22 d m til vårt kontor vedlegges til Deres informasjon.

Med mindre vi skulle høre noe ytterligere fra Dem, anses saken som avsluttet for vårt vedkommende.»

Klageren har senere ikke latt høre fra seg.

VI

En advokat skrev på vegne av sin klient slik til Ombudsmannen:

«Saken gjelder avslag av FO, og etter klagebehandling FD på NN sin søknad om dekning av alle utgifter han har hatt til innleid arbeidskraft - daglig leder - i hans sted på X sag, mens han var inne til førstegangstjenesten i Forsvaret. Den innleide arbeidskraft var absolutt nødvendig for å holde bedriften gående mens han var i militæret. X sag er hans personlig eide selskap.

NN har bedt undertegnede oversende vedlagte sak til Dem for behandling, uten nærmere begrunnelse utover følgende:

«NN mener Forsvarets avslag på ytterligere dekning av faktiske utgifter til innleid arbeidskraft til hans sagbruk er uriktig. Han ble av både løytnant AA ved velferdskontoret på J og klagerens kompanisjef kaptein BB lovet å få dekket alle merkostnader han ville få i forbindelse med driften av X sag, mens han var inne til førstegangstjenesten. Dette foranlediget at NN leiet inn daglig leder i hans sted. Det er lønnsutgiftene til denne han krever dekket fullt ut.

Skulle befalet ha gått utover sin kompetanse ved å gi slik lovnad, må de under enhver omstendighet i hvert fall være legitimert til å binde forsvaret.

I tillegg til vedlagte korrespondanse antas FO og/eller FD å ha dokumenter av betydning for saken.

Vedleggene bes returnert undertegnede etter at saken er ferdig behandlet av Dem.»

I et brev til Forsvarsdepartementet anmodet Ombudsmannen om departementets kommentarer til saken, herunder også en skriftlig uttalelse fra de to navngitte offiserer om deres angivelige løfte overfor NN.

I samsvar med dette mottok Ombudsmannen departementets redegjørelse og en kopi av offiserenes skriftlige uttalelser. Såvel kompanisjef som velferdsoffiseren benektet kategorisk å ha gitt mannskapet noe «løfte» om utgiftsdekning. Velferdsoffiseren opplyste imidlertid å ha bistått klageren slik at han fikk innvilget kr. 20.000,- som sosial stønad til delvis dekning av avløserutgiftene. Etter dette skrev Ombudsmannen bl a slik til advokaten:

«Etter gjennomgåelse av sakens dokumenter ses at klagen primært ikke er rettet mot fortolkningen eller vanlig praktisering av

gjeldende bestemmelser vedrørende sosial stønad til næringsdrivende.

Klagerens hovedanførsel ses imidlertid basert på den påstand at hans kompanisjef og velferdsoffiser på X har gitt ham løfter om at merkostnader i forbindelse med næringsdriften skulle bli dekket av Forsvaret, mens han avtjente førstegangstjenesten.

De omtalte offiserene fastholder imidlertid at de ikke har gitt noen slike løfter som klageren har påstått.

Ombudsmannens oppgave er på Stortingets vegne å foreta en nøytral vurdering dersom Forsvarets personell skulle føle seg urettmessig behandlet av de ordinære forvaltnings- og klageorgan i Forsvaret.

Når det gjelder motstridende påstander om hvilke uttalelser som måtte være gitt av bestemte personer er det imidlertid kun domstolene som kan ta endelig stilling til slike bevis spørsmål.

Før Ombudsmannen tar stilling til klagen på bakgrunn av sakens foreliggende opplysninger gis De, med henvisning til det ovenstående adgang til å avgi eventuelle ytterligere bemerkninger.»

Fra advokaten innløp følgende svar:

«Det vises til Deres brev av 28. mai 1993. NN konstaterer med beklagelse at de offiserene som lovet han full dekning av merkostnader til driften av X sag p.g.a. hans avtjening av førstegangstjenesten i militæret ikke står ved eller husker at slik løfte ble gitt. Utover dette har NN ikke mer å tilføye.»

Ombudsmannen avsluttet saken med følgende brev til advokaten:

«Det vises til Deres brev av 7 d m hvorved underrettes om at NN med beklagelse konstaterer at de angjeldende offiserer «Ikke står ved eller husker» sitt angivelige løfte om dekning av merkostnader ved næringsdrift under hans militærtjeneste.

Samtidig opplyses at NN ikke har ytterligere å tilføye. Med bakgrunn i brevets innhold antar jeg at NN med dette har frafalt sin klagesak hos Ombudsmannen hvoretter saken blir å anse som avsluttet ved vårt kontor.

I samsvar med Deres anmodning i brev av 3 f m returneres de utlånte saksdokumenter.»

VII

En vernepliktig som ved en feil var blitt lovet utbetaling av botillegg og ektefelle tillegg i en måned utover dimensjonsdato ønsket Ombudsmannens bistand til å få utbetalt de nevnte tillegg i samsvar med det han skriftlig var stillet i utsikt. Klageren skrev slik til Ombudsmannen:

«I brev av 25.02.93. opprettholder X sin avgjørelse om ikke å betale den innvilgede stønad for 1 mnd etter dimmesjon, da de ikke har hjemmel for dette.

Jeg finner det derfor nødvendig å fremsette økonomisk erstatningskrav mot forsvaret, som en følge av økonomiske tap de har påført meg.

«I brev av 21.10.92 innvilget forsvarer meg bostønad, t.o.m. 1 mnd etter dimmesjon. Dette er også opplyst i brev av 13.05.92 samt at dette før skriftlig innvilgelse, ble muntlig opplyst av velferdsoff.

Jeg dimmiterte den 18.12.92 og hadde da ikke mottatt noen signaler på at jeg ikke skulle motta bostønaden 1 mnd. etter dimmesjon, og regnet med disse pengene til boutgifter.

Ved dimmesjon mottok jeg dimmepenger, ca. 5200,- som jeg skulle bruke til andre ting en boutgiftene, da den første måneden skulle dekkes av forsvarer. Jeg brukte disse pengene på både julepresanger, klær, og annet forbruk i jul og nyttårshelgen.

Det er imidlertid klart at jeg ikke hadde hatt mulighet til å brukt disse pengene på forbruket, dersom jeg skulle dekke bokostnadene selv den første mnd. etter dimmesjon.

Da så pengene ikke kom i januar mnd. tok jeg selv kontakt med pengeregnskapsfører ved X leir, og etterlyste utbetalinger. Det var da jeg første gang fikk opplyst at jeg ikke hadde rett på å få utbetalt bostønaden 1 mnd. etter dimmesjon. (Muntlig meddelt av p.regnskapsfører.)

Jeg hadde de allerede brukt penger som hadde medgått til boutgiftene. Jeg påklagde vedtaket om ikke å utbetale pengene som jeg var lovet. Men som det fremgår av saken fastholder Forsvarer å ikke utbetale dette.»

Saken hadde tidligere vært gjenstand for ankebehandling i FO som var kommet til at det ikke forelå grunnlag for å imøtekomme klageren. Det var vist til at avdelingens feil var oppdaget før utbetaling var foretatt og at klageren derfor ikke kunne kreve å få utbetalt noe i strid med bestemmelsene. Den regulativmessige rett til utbetaling av de nevnte tillegg i en måned etter dimisjon var begrenset til mannskaper som har familie med barn. Klageren levde i barnløst ekteskap.

Da klageren nå gjorde gjeldende at han hadde disponert sine penger i tillit til ytterligere ytelse fra Forsvarer og at det heller ikke var grunn til tvil vedrørende klagerens gode tro, fant Ombudsmannen å ville anmode om FOs fornyede vurdering av saken.

Etter å ha vurdert saken på ny traff FO følgende avgjørelse som ble meddelt Ombudsmannen:

«Forsvarers overkommando viser til sakens dokumenter hvor det fremgår at mannskapet den 16. april 1993 fremmet klage til Ombudsmannen for forsvarer. Klagen gjelder et ikke utbetalt ektefelle tillegg og behovsprøvet botillegg for en periode av en måned etter dimiteringsdato fra Forsvarer.

Mannskapet ble den 13.8 og 21.10.92 av X infanteriregiment skriftlig meddelt at ektefelle tillegg og botillegget ville bli utbetalt en måned etter dimiteringsdato.

X ble ved en senere anledning (ved justering av mannskapets botillegg den 17 desember 1992) oppmerksom på at de skriftlig hadde forespeilet mannskapet ektefelle tillegg og botillegg på feilaktige premisser. Mannskapet

ble av X meddelt at han var forespeilet stønad som det, jfr Fredsregulativet del I pkt 3.1.8 og 3.2.8, ikke var grunnlag for å tilstå.

Ved klage til Forsvarers overkommando ble forholdet oppklart ved FO/Velferdstjenesten den 15. februar 1993. FO/Velferdstjenesten anmerket at mannskapet, jfr gjeldende bestemmelser ikke kunne tilkomme ektefelle tillegg og botillegg en måned etter førstegangstjenesten, og at feilaktigheten måtte være en sak mellom mannskapet og avdelingen.

FO/Velferdstjenestens konklusjon er at så lenge feilaktigheten ble oppklart før tilleggene ble utbetalt, så har X gjort det korrekt ved ikke å utbetale disse.

Imidlertid gir mannskapet, ved sin henvendelse til Ombudsmannen for Forsvarer, uttrykk for at han i ettertid har kommet opp i økonomiske vanskeligheter. Dette skyldes at avklaringen om forventet ektefelle tillegg og botillegg ikke ble klarlagt før etter at mannskapet var dimittert.

Dimisjonsgodtgjørelsen ble brukt til forbruk i jule- og nyttårshelgen 1992, og dermed har mannskapet ikke hatt økonomisk evne til bl a å betale sine boutgifter den første måneden etter dimisjon. Mannskapet og hans ektefelle har mottatt arbeidsledighetstrygd.

På bakgrunn av sakens karakter og med de opplysninger og dokumentasjoner som foreligger i saken vil FO/Velferdstjenesten tilstå mannskapet kr 5.865, totalt i stønad på sosialt grunnlag (jfr Direktiv for sosialtjenesten i Forsvarer avsnitt M).

I størrelsesorden tilsvarende stønadsbeløpet det forventede ektefelle/botillegget for perioden av en måned etter dimisjon fra Forsvarer.»

Etter denne avgjørelse skrev Ombudsmannen slik til klageren:

«Saken ble oversendt FO/Velf ved vårt brev av 19 f m, hvorefter FO/Velfs avgjørelse foreligger i brev dat 26 f m, kopi vedlegges.

Med hensyn til gjeldende bestemmelser om botillegg og ektefelle tillegg kan bekrefte at reglene er korrekt beskrevet i Velfs nevnte brev.

På bakgrunn av sakens karakter og nye opplysninger ses imidlertid Velf å ha behandlet saken på et sosialt grunnlag, hvorefter De ses tilstått kr 5.865,- i sosial stønad.

Etter vårt syn har Velf ved sin avgjørelse utvist en rask og grundig saksbehandling, med et godt utøvd forvaltningsskjønn.

Vi antar at saken hermed kan betraktes som avsluttet for vårt kontor.»

Forsvarers skolevirksomhet

Det er behandlet to saker i denne gruppe i 1993.

I

En tillitsmann for de vernepliktige mannskaper ved en av våre flystasjoner klaget til Ombudsmannen i forbindelse med at en gruppe soldater som deltakere i et voksenopplæringskurs for yrkessjåfører var blitt avkrevet en egenandel langt høyere enn forut-

satt. Etter klagerens opplysninger hadde flystasjonens voksenopplæringsavdeling igangsatt et kurs for yrkessjåfør opplæring i samarbeid med en privat kjøreskole. Ved påmeldingen var egenandelene anslått til kr 4 000,- til 5 000,-. Etter ca 3 ukers kurstid var det blitt opplyst at egenbetaligen muligens ville bli redusert til ca kr 1 200,- til 1 300,-.

Ved avslutningen av kurset viste det seg imidlertid at kursopplegget bygget på sviktende stønadsforutsetninger og feiltolkninger slik at egenbetalingen for enkelte kom opp i ca kr 9 000,-.

Ombudsmannen tok saken opp med FO i en henvendelse hvor det bl a ble anført at «klagen synes ikke rettet mot gjeldende regelverk om stønadsordningen, men mannskapene anfører at den bindende påmelding til kurset var basert på et avtalemessig grunnlag med rektor/voksenopplæringen».

Etter nærmere vurdering og drøfting skrev FO bl a slik til flystasjonen med kopi til Ombudsmannen:

«FO beklager at saken har fått et utfall som beskrevet ved at deltagende mannskaper har fått en egenandel for opplæringen som er blitt større enn forutsatt.

Arsaken må sannsynligvis tilskrives et nytt og lite praktisert regelverk for en helt ny ordning. I begynnelsen vil det ofte være fare for feiltolkning av enkelte regler med tilhørende misforståelser, og som synes å være tilfelle i nærværende sak.

Dersom det skulle oppstå tvil om fortolkningen av reglene, bør råd innhentes fra faglig foresatt.

Den enkelte deltaker må imidlertid også bære et ansvar for at en selv er i stand til å dekke sin egenandel. I denne sammenheng har FO merket seg at beskjed om at den reduserte egenandelen på 1 200-1 300 kroner likevel ikke var aktuell, ble gitt før man hadde fullført mer enn 50 % av opplæringen.

Utgangspunktet for den bindende påmeldingen var imidlertid en stipulert egenandel på 4-5 000 kroner. Dette er forøvrig i samsvar med normal egenandel ved andre enheter i Forsvaret for tilsvarende opplæring.

I en overgangsperiode med tilpasning av nye regler er FO innstilt på å bidra til hensiktsmessige løsninger på eventuelle uheldige utslag av den nye stipendordningen.

FO bestemmer derfor i nærværende sak at X flystasjon i tillegg til ordinært stipend dekker utgiftene til egenandel utover kr 4 500,- for vernepliktige mannskaper som har deltatt ved den aktuelle opplæringen.»

Mannskapene fant løsningen akseptabel.

II

En vernepliktig som var blitt frabeordret som elev ved Forsvarets hundeskole, skrev til Ombudsmannen og ba «om hjelp til å fremme saken for om mulig å kunne fullføre kurset».

Klageren hevdet å ha fått to forskjellige forklaringer på frabeordringen. Kurslederen hadde fremholdt disiplinære årsaker som begrunnelse for frabeordringen mens skolesjefen hadde opplyst om «faglige forhold, manglende ferdigheter med å sette teori i praksis».

Ombudsmannen anmodet om hundeskolens redegjørelse og mottok en svært detaljert orientering hvor bl a ble anført:

Fls NN ble 18 juni 1993 frabeordret «Grunnkurs for hundeførere» etter en nøye faglig vurdering. Bakgrunnen for frabeordringen er at soldaten ikke har tilegnet seg de nødvendige praktiske ferdigheter som hundefører.

Han har tidligere blitt gjort kjent med forholdet og han har, i likhet med en annen kurselev som var svak, fått spesiell oppfølging fra instruktørene. Dessverre har ikke situasjonen bedret seg og flere av skolens instruktører har uavhengig av hverandre kommet til samme konklusjon med en klar anbefaling om at Fls NN burde taes ut av kurset.

Når det gjelder ønsket om å fortsette på kurset er dette ikke aktuelt da vi nå går inn i en ressurskrevende periode med trening på kvelds- og nattetid. Fls NN sto ved frabeordringstidspunktet vesentlig tilbake for ønsket nivå, og måtte ha spesiell oppfølging. Dette har vi nå ikke mulighet til da det ville krevet økt instruktørantall under øvelsene med utløsning av økonomisk kompensasjon. Sikkerhetsmessig er det heller ikke akseptabelt å overlate kurselever til seg selv, uansett nivå. I tillegg virker det negativt på de øvrige kurselever når et medlem befinner seg på et klart lavere nivå enn de øvrige.

Fls NN oppgir at han har fått oppgitt to ulike årsaker til frabeordring fra henholdsvis skolesjef og kursleder. Dette er ikke korrekt. Arsaken er manglende praktiske ferdigheter som hundefører, som angitt i pkt 3, og dette er ved tre anledninger meddelt soldaten. Kursleder har i tillegg påtalt administrative forhold, uten at dette har noen som helst sammenheng med årsaken til frabeordringen.

Videre oppgir soldaten at han har oppnådd gode resultater teoretisk. Det faktum at hans resultat på siste teoretiske prøve var kursets nest dårligste er imidlertid ikke tillagt vekt ved frabeordringen.

Vi har forståelse for at soldaten er meget skuffet over frabeordringen, men dette er en avgjørelse som det er FHSKs plikt å ta med hensyn til den videre tjenesten.

Saken er framlagt for FO/SST som er enige i Forsvarets Hundespektørs avgjørelse.

En oppsummering av saken:

- Soldaten er gitt «advarsel» av kursleder vedrørende sine praktiske ferdigheter på et tidligere tidspunkt.
- Han er deretter gitt spesiell oppfølging uten at dette har gitt de ønskede resultater.
- På dette grunnlaget ble Fls NN frabeordret kurset.»

Klageren som ble gitt anledning til å kommentere Hundeskolens redegjørelse fastholdt at han var urimelig behandlet og mente at frabeordringen måtte skyldes en «mindre kom-

frontasjon med kursleder» og at inspektørene hadde vært «ute etter meg». Manglende faglige ferdigheter som begrunnelse var det kun skolesjefen som hadde anført, hevdet klageren.

Ombudsmannen besvarte klageren slik:

«For sakens nøytrale vurdering ved vårt kontor har vi gjennomgått de fremlagte dokumenter, dvs. Deres brev av 24 og 28 d m, samt FHSKs redegjørelse i brev av 25 d m. For øvrig er saken søkt belyst i telefonsamtale med Dem og Deres militære foresatte ved FHSK.

Etter hovedregelen i Vernepliktløvens § 7 er enhver vernepliktig forpliktet til å overta den tjenestestilling i Forsvaret som han blir beordret til. Forvaltningslovens regler (Kap IV-VI) om dokumentinnsyn, begrunnelse for vedtak, om klage etc er ikke gjeldende ved behandlingen av saker etter Vernepliktsloven, jfr Vpl § 47 a. En beslutning om overføring til annen tjeneste må likevel være basert på saklige hensyn, f eks mannskapenes personlige egenskaper for en spesiell tjeneste, herunder etter iakttagelser og skjønnsmessige vurderinger av militære foresatte. Slike skjønnsmessige vurderinger, og spesielt av faglig karakter, kan være vanskelige å bedømme av andre enn de direkte impliserte parter.

Etter telefonsamtaler med Dem legges til grunn at De mener frabeordringen skyldes motsetningsforhold mellom Dem og kursleder, og spesielt etter en omtalt «konfrontasjon» på en øvelse. De anfører for øvrig at kursleder skal ha opplyst at frabeordringen skyldes disiplinære forhold. FHSK uttaler at kursleder har påtalt administrative forhold overfor Dem, men ifølge skolen har dette ingen sammenheng med årsaken til frabeordringen.

FHSK har begrunnet frabeordringen med en faglig vurdering av Deres praktiske ferdigheter som hundefører. Det legges til grunn at kurset er krevende, og etter samtaler med Dem forstås at De er kjent med at det ikke er uvanlig at personell blir frabeordret før kurset er gjennomført.

Etter en samlet vurdering av sakens relevante kriterier kan vi ikke se grunn til å hevde at det avgjørende for frabeordringsvedtaket skulle være basert på andre årsaker enn faglige skjønnsmessige vurderinger.»

Vervede og kvinner i Forsvaret

Det er behandlet 5 saker i denne gruppen i 1993, hvorav 2 fra tidligere år.

Gruppen omfatter foruten ordinært vervet personell (grenaderer) også kvinner som utfører frivillig militærtjeneste. To av årets saker gjelder kvinnelig personell.

Det er Ombudsmannens erfaring at det kvinnelige personell som etter egen søknad gjør militærtjeneste, finner seg vel til rette i det militære miljø. Også rent fritidsmessig skjer det en positiv utvikling i Forsvaret hva angår forholdene for kvinners militærtjeneste. Selv om kvinnene fortsatt utgjør en svært

beskjeden andel av soldatmassen – ca 1 % – må det ansees som positivt at jenter ikke sjelden velges som tillitsvalgt for soldatene.

Gruppen omfatter også saker vedrørende menig personell i frivillig FN-tjeneste.

Ingen av de avsluttede klagesaker i denne gruppe har slik generell interesse at de nødvendigvis særskilt omtale.

Befalssaker

Det er behandlet 15 saker i denne gruppe, hvorav 3 saker fra tidligere år. De fleste klagesaker fra befal finner en i kategorien engasjement, tilsetting, forbigåelse og økonomiske forhold, foruten saker vedrørende videregående befalsutdanning.

I

En kaptein – vernepliktig lege – klaget over «urimelig forskjellsbehandling» etter at han selv og noen andre vernepliktige akademikere ikke hadde fått utbetalt et lønnstillegg etter tariffoppgjøret i 1993. Kapteinen bygget sin klage på det forhold at noen «tilfeldige» i hans gruppe hadde fått utbetalt lønnstillegg etter at FO ved rundskriv hadde opplyst at også tjenestepiktige akademikere tilkom opprykk i lønnstrinn. Et par måneder senere hadde FO oppdaget feiltolkningen og korrigeret sine opplysninger til militæravdelingene. En korrekt forståelse av tariffavtalen innebar at lønnsopprykket kun gjaldt tilsatte akademikere og ikke akademikere inne til avtjening av førstegangstjenesten.

I sitt brev til Ombudsmannen skrev klageren bl a slik:

«Når det gjelder personellet som har fått utbetalt lønnsøkningen, vil disse ikke bli trukket tilsvarende, da dette ble utbetalt i følge da gjeldende rundskriv fra FO, og mottatt i god tro.

Når det gjelder personellet som ikke har fått utbetalt lønnsøkningen, har disse blitt utsatt for en urimelig forskjellsbehandling. Dette på bakgrunn av at det første rundskrivet fra FO ikke ble etterfulgt fra lønnsutbetalers side for hele den aktuelle gruppen.

Etter rådføring med krigsadvokaten/Landsstridskreftene i Nord-Norge, oversendes saken med dette til ombudsmannen for Forsvaret.»

Forsvarsdepartementet ble anmodet om uttalelse i saken. Departementet innhentet en redegjørelse fra Fo, som departementet sluttet seg til, og som hadde følgende innhold:

«I skriv av 13 juli 1993 fra FO til Forsvarets avdelinger om lønnsendringer basert på Hovedtariffavtalen i Staten 1 mai 1992-30. april 1994 er det en tekstformulering som avstedkom feiltolkning. Dette ble tatt til etterret-

ning og korrigerert i FOs skriv av 5 oktober 1993 til samme adressat, der det blir presisert at endringen kun gjelder akademikere som er tilsatt i militær stilling, og således ikke tjenesteppliktige akademikere.

Kaptein NN hevder i sin klage å være utsett for urimelig forskjellsbehandling i o m at deler av de tjenesteppliktige akademikere fikk utbetalt lønnsendring basert på FOs skriv av 13 juli 1993, mens andre ikke fikk endringen godtgjort, jfr korrigeringskrivet av 5 oktober 1993.

FO vil sterkt beklage det inntrufne, men kan imidlertid ikke akseptere at en feil fra administrasjonens side skal medføre videre utbetalinger så lenge hjemmelen er trukket tilbake. I praksis innebærer dette at påklaget urimelighet ikke kan godtgjøres ved å kompensere lønnsendringen for den gruppe tjenesteppliktige akademikere som ikke fikk utbetaling iht FOs skriv av 13 juli 1993. Videre finner en det ikke formålstjenlig å kreve regress på feilutbetalt beløp ovenfor den gruppe tjenesteppliktige akademikere som fikk utbetaling med hjemmel i sist nevnte skriv.

FO har forståelse for det syn Kaptein NN forfekter men ser ingen mulighet for å kompensere «forskjellsbehandlingen» økonomisk uten korrekt hjemmel.»

Av Ombudsmannens svar til klageren fremgår bl a følgende:

«I det omtalte skrivet fra FO dat 13 juli 1993 orienteres om forhandlingsresultatet fra de sentrale forhandlinger iht Hovedtariffavtalen i staten. Når det i skrivet fremkommer at endringer i lønnsforhold for tilsatte i Forsvaret også gjelder for tjenesteppliktige akademikere, må opplysningen betraktes som feil i relasjon til faktum. I skriv fra FO dat 5 okt 93 ble adressatene til førstnevnte brev orientert om feilen.

På bakgrunn av FOs brev av 13 jul 93 fikk enkelte tjenesteppliktige utbetalt lønn på et feilaktig grunnlag, inntil feilen ble oppdaget.

Det kan imidlertid ikke sees noe holdbart grunnlag for å hevde at feilen må fortsette også overfor andre tjenesteppliktige. Selv om noen enkelte tjenesteppliktige har fått en utilsikket fordel, kan en korrekt praktisering av gjeldende bestemmelser ikke betraktes som usaklig forskjellsbehandling.

Etter sakens foreliggende opplysninger kan vi ikke se noen grunn til å foreta ytterligere tiltak i saken.»

II

En kaptein ønsket Ombudsmannens vurdering av en sak vedrørende utbetaling av bilgodtgjørelse under hans 18 mdr lange tjenestebeordring til USA. Klageren skrev bl a slik til Ombudsmannen:

Beordringskrivets pkt 3, siste avsnitt, innvilger bilgodtgjørelse med US dollar 175,- pr måned under forutsetning av at offentlige transportmidler ikke er tilgjengelige. Etter at jeg mottok beordringskrivet pr fax den 15 juni 90, og oppdaget at FO/LST hadde innvilget en bilgodtgjørelse på US dollar 175,- ble FO/LST/P1 kontaktet for en avklaring, ut fra at

BFL 210-2 sier at satsen for kjøp av bil er US dollar 175,-, mens satsen for leie av bil er US dollar 500,-. Fra min side var det aldri aktuelt å kjøpe bil, men leie bil i USA.

Etter avslaget i FD ble saken tatt opp gjennom min fagforening, Befalets fellesorganisasjon (BFO), uten at BFO kom noe videre, vedleggene K-U.

Til tross for at jeg har fått avslag hele veien, er jeg fortsatt av den formening at regelverket ikke er riktig praktisert av FO/LST; FO og FD i denne saken. Det er min oppfatning at høyere myndigheter her har foretatt en helt klar innskrenkning av gjeldende regelverk. Følgende argumenter underbygger dette:

- min reiseordre gir meg anledning til å leie bil iht BFL 210-2, hvor satsen for leiebil er US dollar 500,-. BFL 210-2 sier ingenting om at det skal skilles mellom beordringer over og under tre måneders varighet når det gjelder leiebil. Jeg har derfor i god tro, ut fra BFL, reiseordre og muntlig godkjenning fra FO/LST, leiet bil.»

I sitt brev til Forsvarsdepartementet skrev Ombudsmannen bl a:

«Kapt NN har i brev av 20 f m bedt Ombudsmannen vurdere ovennevnte sak, etter at saken er avsluttet mellom Befalets fellesorganisasjon og FD, uten at det er oppnådd noen løsning som NN kan akseptere.

NN har anført at han var innvilket bilgodtgjørelse for tjenesteoppholdet i USA, først med US \$ 175 pr mnd i h t beordringskrivet.

Med hensyn til satsen på bilgodtgjørelsen hadde han imidlertid straks kontaktet LST/P1 for en avklaring, idet han mente at satsen på US \$ 175,- pr mnd gjaldt ved kjøp av bil, mens satsen for leie av bil, som var aktuelt for NN var US \$ 500 pr mnd.

Ifølge NN var dette forholdet blitt muntlig avklart med LST.

Reiseordre utstedt av Forsyningsgruppen X flystn den 8 jun 90 ses også påberopt av NN hvor det i reiseordren er oppført: «Leiebil i h t BFL 210-2 for hele perioden.

Med henvisning til BFL, reiseordre og muntlig godkjenning fra FO/LST hevder NN å ha leiet bil i god tro.

Når det gjelder lik praktisering av regelverket har NN for øvrig hevdet at det har vært vanlig å anvende satsen på US \$ 500,- ved leie av bil, idet han viser til en rekke konkrete saker.

I brev fra LST til NN dat 18 okt 90 ses bl a uttalt:

Ved opphold i utlandet av over 3 mndrs varighet er intensjonen at personellet skal kjøpe bil, derfor er godtgjørelsen lavere enn ved leie av bil.»

For en nærmere vurdering av saken ved vårt kontor bes FD vennligst gi en uttalelse til kapt NNs anførsler, herunder med hensyn til de premisser som er lagt til grunn for beregning av den omtalte bilgodtgjørelsen.»

Denne henvendelse ble av departementet besvart slik:

«Etter å ha mottatt utfyllende opplysninger fra Forsvarets overkommando i brev av 21 september d. å, samt i senere møte om saken i FO/P 6 oktober, har vi funnet å kunne vurdere saken på nytt.

Under tjenestegjøring som Forbindelsesoffiser i USA, er det etter departementets syn ikke bare behov for å dekke reiseutgifter til fra bosted etter monster av innenlandsbestemmelsene som forbindelsesoffiser ligger det i sakens natur at det også vil påløpe utgifter til transport under utførelsen av den daglige tjeneste. Dette er forhold som nettopp er ment omfattet av leiebilordningen. Hjemmelsgrunnlag som er gitt for leie av bil med inntil 500 US dollar er begrunnet i særlige forhold i USA, konkretisert til enkelte flyplasser og undervisningssteder.

På bakgrunn av ovennevnte og det faktum at det i kaptein NN reiseordre var anført at bilgodtgjørelse ville bli tilstått i samsvar med BFL-210-2, for øvrig avskrift av bestemmelsene i Fredsregulativet, er departementet kommet til den oppfatning at det i dette tilfellet ville være rimelig å tilstå dekning av legitimerede utgifter til leie av bil med inntil US dollar 500 pr mnd.

Denne avgjørelsen gjelder kun for den perioden kaptein NN har leid bil i USA. Dersom han på bakgrunn av oppholdets lengde har kjøpt bil skal det kun tilstås godtgjørelse med US dollar 175,- pr mnd.

Luftforsvarsstaben bes initiere avregning og etterbetaling av kaptein NN tilgodehavende på bakgrunn av denne avgjørelse.

Vi finner i sakens anledning å måtte minne om de retningslinjer som er gitt i FR Del II avsnitt 5, jfr kommentarer til pkt 5.4. o. Det er presisert at spørsmål om Leiebil/transportbehov skal være avklart på forhånd, basert på streng økonomisk vurdering av stedlige representanter og at det for øvrig skal foretas løpende vurdering av etablerte hjemmelsgrunnlag.

Når det gjelder påståtte forhold om forskjellsbehandling antar departementet etter det opplyste at dette skyldes en sammenblanding av dekning av transportutgifter etter mønster av innenlandsbestemmelsene og det administrativt fastsatte vedtak om leiebilordningen i USA. FO har gitt uttrykk for beklagelse for dette, samtidig som det meddeles at en for tiden arbeider med nye bestemmelser for nettopp å dekke opp utilsiktede skjjevheter.»

Ombudsmannen avsluttet saken med et brev til klageren slik:

«Det vises til sakens tidligere korrespondanse, vedrørende bilgodtgjørelsen innvilget med US \$175,- pr mnd, idet vi vedlegger kopi av Forsvarsdepartementets brev dat 12 d m.

Som det fremgår av vedlagte brev har FD vurdert saken på nytt, etter å ha mottatt utfyllende opplysninger fra FO, samt avholdt møte med FO/P.

Det ses at FD er kommet til at det i dette tilfellet vil være rimelig å tilstå dekning av legitimerede utgifter til leie av bil med inntil US \$ 500,- pr mnd.

På bakgrunn av sakens foreliggende opplysninger har FD etter vårt syn truffet et kor-

rekt vedtak, hvoretter saken antas å kunne avsluttes ved vårt kontor.»

III

En kaptein som i en lang årrekke forgjeves hadde søkt om opptak ved Hærens forvaltningsskole skrev slik til Ombudsmannen:

«Undertegnede viser til vedleggene som følger dette brev og vil gjøre Ombudsmannen oppmerksom på mine meget uheldige forsøk på å oppnå elevplass ved Hærens Forvaltningsskole, (spesielt HFS 1) selv om jeg har søkt i 8-10 år.

Jeg kan ikke godta å ligge under i reell kompetanse i forhold til mine kolleger i KS-1 – til en hver tid, også i reell konkurranse.

På grunn av dette «tapet», har jeg mistet mange interessante stillinger – i tillegg har dette tatt fra meg storparten av det gode humøret jeg hadde.

Ut i fra ovenstående og noen vedlegg – vil jeg be Dem granske meg og mitt andre evt «usanne rulleblad» for å finne ut hva som gjør det største utslaget i negativ retning (kanskje FO).

Kan De gi meg noen tips om hvordan utsiktene til å vinne en rettsak mot staten (Forsvaret) for denne manglende skolering?

Undersøkelser i saken avslørte at kapteinen aldri hadde nyttet anledningen til å påklage avslagene, hvorfor han først ble anbefalt å søke årsakene til det manglende elevopptak klarlagt ved direkte henvendelse til de militære forvaltningsorganer.

Etter klagerens henvendelse redegjorde Hærstaben slik om de stadige avslag:

HST har forståelse for Deres frustrasjon over ikke å nå opp i konkurransen, år etter år, i likhet med mange andre søkere. HST har også registrert at De ikke søkte ved forrige opptak.

Ved uttak til HFS I, er det som De selv påpeker realkompetansebegrepet som legges til grunn for vurdering av den enkelte søker. I realkompetansebegrepet inngår formell kompetanse, ervervet erfaring samt dyktighet. Begrepet vil alltid til syvende og sist være gjensidig for en *skjønnsmessig* vurdering. Det er de samlede kvalifikasjoner som danner grunnlaget når søkeren med den høyeste realkompetanse velges ut. Ansiennitet i form av alder vektlegges ikke, noe som kan føles urettferdig for eldre søkere når de blir skjøvet ut av yngre.

Imidlertid legges det vekt på at alle søkere skal få en så seriøs og rettferdig behandling som mulig av sin søknad. Derfor rådsbehandles uttaket, slik at flere instanser deltar i vurderingen av den enkelte søker. Mottak og registrering av søknader, utarbeidelse av oversikt over vedkommendes realkompetanse (minirulleblad) og administrasjon av rådet foregår i regi av HST/P-2. Forut for rådsbehandlingen gjennomfører HST/P-2 en innstilling av søkerne til rådet i samarbeid med respekti-

ve personelloffiserer (HST/P-1). Heimevernsstaben og Hærens forsyningskommando.

Personelloffiserene har på forhånd konsultert sine våpeninspektører. Under selve rådsbehandlingen er befalsorganisasjonene og HFS representert. Resultatet av forhandlingene i rådet legges fram for Generalinspektøren for Hæren som treffer den endelige beslutning.

Sivile søkere til HFS I konkurrerer ikke mot de militære søkerne, og rådsbehandlingen av sivile foregår heller ikke i regi av HST.

HST håper at redegjørelsen kan bidra til å klarlegge hvilke kriterier som legges til grunn ved uttak av den enkelte, og hvordan uttakssystemet foregår. Dessværre, for den enkelte vil det alltid være noen som ikke når opp i den harde konkurransen om få faste plasser slik som tilfellet er med Dem. Til Deres opplysning var det kun en av ti søkere som oppnådde fast plass ved siste opptak.»

I et nytt brev til Ombudsmannen hevdet klageren at Hærstabens svar ikke hadde medført noen rimelig oppklaring og at det fortsatt kunne foreligge misforståelser og eventuelle forbigåelser i saken. Klageren som anmodet Ombudsmannen om å «skjære igjennom i denne saken», savnet også en nærmere uttalelse om sine muligheter for fremtidig opptak ved skolen.

I forbindelse med klagebehandlingen fremkom kapteinens fagorganisasjon med en redegjørelse overfor klageren bl a slik:

«For at du skal kunne påklage en avgjørelse om opptak ved HFS I, må denne være relatert til en konkret søknad. Dersom du mener deg forbigått må derfor anken ta utgangspunkt i din søknad sett opp imot øvrige søkere på samme opptak. I denne forbindelse kan du be om utvidet søkerliste, samt hvem som er innstilt til opptak. Det er også mulig å ta kontakt med BFOs oppnevnte medlem av opptaksrådet som er major NN/HFK, for å få opplysninger om opptaksrådets behandling.

Lykke til med videre søknader.»

Som avslutning av saken skrev Ombudsmannen bl a slik til klageren:

«Etter gjennomgåelsen av de fremlagte dokumenter må vi på et generelt grunnlag opplyse at både HST og BFO synes å ha gitt en korrekt beskrivelse av gjeldende regelverk for opptak til HFS I.

Når det gjelder de skjønnsmessige vurderinger av søkerens realkompetanse må det således vises til HSTs redegjørelse om saksforberedelsen og herunder samarbeidet med befalets egne organisasjoner.

Med hensyn til konkurransen mellom søkerne vises forøvrig til BFOs uttalelse i nevnte brev 3. avsnitt.

Ombudsmannen har adgang til å foreta en nøytral og etterfølgende vurdering dersom forsvarets personell skulle føle seg urettmes-

sig behandlet av de ordinære forvaltnings- og klageorgan i Forsvaret. Rene skjønnsmessige vurderinger på et saklig grunnlag ligger imidlertid utenfor Ombudsmannens adgang til å prøve. Det vises forøvrig til orienteringen gitt i vårt brev av 9 des 92.

Med hensyn til Deres spørsmål om forbigåelse kan det ikke sees at De har fremmet for de ordinære forvaltningsmyndigheter noen nærmere begrunnet klage i relasjon til konkrete søkere i de aktuelle konkurranseforhold. Det kan således ikke sees hvilke konkrete premisser De evt skulle mene er feilaktig vektlagt i saksbehandlingen.

Etter sakens foreliggende opplysninger kan vi ikke se noen grunn til å rette kritikk mot Forsvarets avgjørelser etter Deres søknader om opptak til skolen. For eventuelle ytterligere spørsmål kan De om ønskelig gjerne ta telefonisk kontakt med vårt kontor.»

IV

En vernepliktig løytnant var innkalt til en 4 uker lang repetisjonsøvelse. På grunn av samboerens nedkomst ca 3 uker før øvelsesstart hadde han søkt om utsettelse med repetisjonsøvelsen. Søknaden og en senere anke var ikke tatt til følge, hvorfor klageren fant å måtte anmode om Ombudsmannens bistand i saken. Klageren opplyste følgende:

«Jeg søkte fritak fra rep.øvelse i brev datert 25 mai 1993 da min samboer venter barn med termin 17 juli 1993.

Da min samboer hadde store problemer i sitt 1ste svangerskap, og også har hatt det denne gangen, vil jeg se det som meget uheldig at jeg blir værende borte i 1 måned i tiden rett etter fødsel. Som nevnt tidligere har vi fra før en datter på 2½ år, og det ville jo være helt urimelig å overlate totalansvaret for et nyfødt barn i tillegg til et barn på drøye 2 år 24 timer i døgnnet over en 4 ukers periode.

Se vedlagte legeattest fra lege X.

Disse opplysningene fremkom ikke i min ordinære søknad, da jeg anså det som lite sannsynlig at denne ikke ville bli innvilget.

Det kan samtidig nevnes at jeg som far har krav på 2 ukers permisjon i forbindelse med fødsel. dersom min samboer skulle gå over termin med 2-3 uker, vil det være helt utelukket å møte til rep.øvelse 9 august d. å.

Jeg vil se det som helt nødvendig at jeg gis 100 % fritak fra rep.øvelsen ved Brig 6 høsten 1993, slik at regimentet i god tid før øvelsen starter kan finne en erstatter for meg.»

Under saksbehandlingen ble det opplyst at klageren av sin sivile arbeidsgiver var innvilget lovbestemt omsorgspermisjon i to uker fra 9 august.

Saken ble tatt opp med Vernepliktsforvaltningen som etter de foreliggende omstendigheter fant å kunne innvilge løytnanten utsettelse med den aktuelle repetisjonsøvelsen.

Med melding om resultatet til klageren kunne Ombudsmannen avslutte saken.

Sivilt personell

Det er behandlet to saker i denne gruppe. I tillegg er en sak oversendt Stortingets ombudsmann for forvaltningen som rette vedkommende.

I to øvrige saker gjelder klage over forbigåelse ved tilsetning i sivil stilling og er foreløpig ikke avsluttet.

BEFARINGER

Ombudsmannsnemnda har i 1993 besøkt avdelinger i Nord-Norge samt 2 avdelinger på Østlandet.

Forsvarskommando Nord-Norge, Reitan

Nemnda ble mottatt av generalløytnant Solli som ønsket velkommen og orienterte generelt om FKN. Generalen uttalte tilfredshet med tjenestemotivasjonen blant dagens vernepliktige og fremhevet befalets gode utdanning og lederopplæring. Disse forhold skaper et godt samarbeidsgrunnlag i forholdet mellom befal og mannskaper. Personellens kvalitet og materiellstandard i Nord-Norge gir grunn til å hevde at Forsvaret i landsdelen holder et høyt nivå, mente gentli Solli.

Oblt Bøyum, sjef adm, orienterte om forholdene ved FKNs anlegg Reitan og tilhørende stasjoner i området. Forsvarets betydning for sivilsamfunnet i Bodø-området ble også belyst.

En planmessig utbygging av FKNs fasiliteter har funnet sted. Av nyere investeringer ble bl a nevnt en nybygget mannskapsforlegning, felles messebygg og nytt intendanturlager. Forsvaret disponerer ca 350 boenheter i Bodø-området som krever betydelige summer til løpende vedlikehold. Ca 3 mill kroner anvendes årlig til boligvedlikehold – som admsjefen betegnet som et utilstrekkelig nivå.

Ny idrettshall er planlagt og er avdelingens høyest prioriterte byggeprosjekt. Etter foreliggende anslag er hallen beregnet å koste ca 12 mill kroner. Oblt Bøyum fremhevet sterkt ønskeligheten og behovet for å få hallprosjektet gjennomført snarest mulig.

Han fremhevet også behovet for å skaffe avdelingens kantine bedre og mer tidsmessige lokaler, f eks ved etablering av et felles velferds- og fritidsbygg.

Av redegjørelsene om personellsituasjonen og disiplinærforholdene, som ble fremført av oblt Langbakk og lt Stenhaug, fremgikk at personellsituasjonen stort sett var i samsvar med oppsettingsplanene.

Innrykksrutinene og førtidsdimitteringsordningen medfører imidlertid periodevis underskudd på menige mannskaper i sommer-

månedene. Personellplanene er under omlegging med sikte på å bringe større likhet mellom krigs- og fredsorganisasjonen. Fra 1990 til 1993 er stillingsrammen redusert fra ca 430 til ca 410 stillinger. Hovedtyngden av stillingsreduksjonene har falt på befalingsstillingene. Bemanningsreduksjonene er gjennomført i kontakt med personellens organisasjoner.

Med hensyn til mannskapsmangelen som følge av førtidsdimisjoner, ble det beklaget at dette forhold nødvendigvis medfører en øket tjeneste- og vaktbelastning på det gjenværende personell.

Selv om det totale antall refselsler ved avdelinger i Nord-Norge har gått sterkt tilbake siden 1990, har man ved FKN, Reitan registrert en stigning i antallet refselsler fra 1990 til 1992. Dette ble forklart med en noe strammere indre tjeneste. Det positive er imidlertid at det er blitt mindre hærverk, fyll og uro blant mannskapene. Ulovlig fravær og tjenesteforsømmelser dominerer refselsstatistikken, ble det opplyst.

Under nemndas møte med mannskapenes tillitsvalgte ble det gitt uttrykk for tilfredshet med tjenesten. Med hensyn til fritidstilbudene ble det etterlyst bedre bussforbindelse til den sivile idrettshall som disponeres og som ble opplyst å ligge ca 7 km unna.

Også de tillitsvalgte fremhevet ønsket om egen idrettshall.

Det ble uttalt tilfredshet med de tildelte velferdsmidler som blir benyttet til støtte av forskjellige fritidsturer og til innkjøp av velferdsmateriell som båter, telt og sportsutstyr for utleie blant mannskapene.

De tillitsvalgte fremhevet også behovet for å samle fritidstilbudene som bibliotek, lyttotek, styrkerom og kantine i samme bygning. Det ble antydnet muligheter for å frigjøre et eksisterende bygg til dette formål.

Møtevirksomheten i tillitsmannsordningen ble opplyst å være regelmessig. Derimot hadde tillitsmannsopplæringen vært mangelfull, men dette var nå bragt i orden ved et kurssamarbeid med Bodø hovedflystasjon.

Etter en besiktigelse av den eksisterende bygningsmasse ved FKN, Reitan, fant nemnda at vedlikeholdet syntes godt ivaretatt.

Bodø hovedflystasjon og Bodin leir

Oberst I, E. Aase, ønsket nemnda velkommen og orienterte om virksomheten ved Bodø hovedflystasjon og om stasjonens historie.

Forsvarets bruk av Bodø som militær flybase strekker seg tilbake til 1940. Beslutningen om å etablere en moderne militær flyplass i Bodø ble truffet i 1949–50, hvorefter basen var ferdig bygget i 1954. Etter dette har Bodø ho-

vedflystasjon vært en av hovedbasene i vårt luftforsvar.

331- og 334-skvadron – begge oppsatt med F-16 jagerfly – har sin base på flystasjonen. Stasjonssjefen opplyste at man etter mange års erfaring med F-16 kunne konstatere at valget av flytypen var et korrekt valg, både hva driftsøkonomi og kvalitet angår. Også antallet tap av f-16 fly ligger lavere enn beregnet. Skadereparasjoner på flyplassen inngår som en viktig del av opplæringen og øvelsen av personellet. Spredning, hardning og reparasjoner er viktige deler av stasjonens konsept. Flyvertreningen foregår i stor utstrekning i simulator.

Om luftovervåkingen opplyste oberst Aase at flyvingen fra russisk side hadde avtatt sterkt i de siste par år. Man registrerte færre flyvninger og kortere tokter. I 1992 hadde fly fra Bodø foretatt ca 80 avskjæringer, mens det hittil i 1993 – medio april – nesten ikke har forekommet ordinære avskjæringer. Også sjøtrafikken på russisk side har avtatt sterkt.

Flystyrker fra Nord-Sverige og Bodø opprettholder et nødøvingssamarbeid som innebærer at fly fra Norge og Sverige gjensidig kan benytte hverandres baser i nødssituasjoner.

Luftvern bataljonen er stasjonens lavforsvar og er forlagt i Bodin leir. Oblt Jensen redegjorde om personellspørsmålene og opplyste bl a at antallet ansatte de siste fem årene var redusert med ca 80 stillinger til 831 stillinger. Det forventes ytterligere reduksjon med ca 20 stillinger pr år de nærmeste årene. Stasjonen disponerer ca 340 familieboliger, men dekker ikke behovet for befalsinnkvartering. Således var det i 1992 ca 100 befal som ikke kunne anvises innkvartering i stasjonens egne boliger. Boligsituasjonen medfører utstrakt bruk av kostbar hotellinnkvartering ved kurs og andre gjesteopphold.

Felles forpleiningstjeneste med felles messe for befal og mannskaper inngår som del av stasjonens planer for kommende år. Mannskapsstyrken har en ramme på ca 500 soldater.

Oblt Jensen betonet særlig stasjonens ønske om nytt vaktbygg ved stasjonens hovedport. Planene for et nybygg er klare, men klar-signal for bygging foreligger ikke fra sentrale myndigheter. Det eksisterende vaktlokale befinner seg i elendig forfatning og innebærer helt utilfredsstillende tjenesteforhold for personellet, opplyste oberstløytnanten.

Disiplinæroversikten viser at 40 % av refselsene gjelder beruselse og ulovlig fravær. MP-journalene forteller at gruppen «tapt/stjålet» og «trafikksaker» utgjør hovedtyngden av etterforsknings sakene.

Velferdsoffiseren, lt Mong, orienterte om velferdstjenesten og opplyste bl a at velferds-kontoret holder til i stasjonens fritidsbygg som også inkluderer kantine, TV-stue, bibliotek etc.

Sosialsakene er høyt prioritert, men har avtatt i antall. Derimot er sakene blitt mer komplekse hvor hele familiesituasjonen for mannskapet ofte er inkludert.

Under møtet med mannskapenes tillitsvalgte fikk nemnda høre at tillitsmannsordningen fungerte godt og at ca 25 soldater ved stasjonen hadde ulike tillitsverv. Voksenopp-læringstilbudene ble fremhevet som særlig interessante og betegnet som spesielt positive tiltak for mannskapene.

På minussiden ble det opplyst at mulighetene for «flyhaik» var blitt vesentlig dårligere, idet man i en periode på 5–6 uker i løpet av vinteren hadde opplevet at ingen soldater ved stasjonen hadde fått flyhaik i helgene. I den senere tid var imidlertid militær-fly satt inn som supplement, ble det opplyst. Også mannskapenes representanter understreket behovet for nytt vaktbygg.

Under nemndas besiktigelse av bygningene ved stasjonen og i Bodin leir, ble det konstatert et generelt bra vedlikehold, at kasserner av eldre årgang var under restaurering eller planlagt restaurert de nærmeste år. Vannlekkasjer ved kantinebygget i Bodin leir hadde bl a medført skader på gulvbelegg. Lekkasjene var bare delvis utbedret.

Nemnda finner imidlertid særlig å måtte fremheve en kritikkverdig tilstand vedrørende vaktbygget ved stasjonens hovedport. Nemnda fikk oppleve trange lokaler i svært dårlig vedlikeholdsmessig forfatning. Det berørte personell skildret sine tjenesteforhold som svært utilfredsstillende med kloakklukt og mus som fremtredende miljøinnslag.

Det planlagte byggetiltak bør ikke utsettes ytterligere.

Kystvaktskvadron Nord (SKYS), Sortland

Sjef SKYS komkapt Myhre ønsket velkommen og redegjorde om Kystvaktens organisasjon og oppgaver i hans kommandoområde som strekker seg fra 65° og nordover, inkl Svalbardområdet.

Virksomheten er sterkt sivilrelatert, idet ca 95 % av oppgavene må betegnes som sivile. Kystvakten har en økende rolle i kontrollen av våre havressurser. KK Myhre advarte derfor sterkt mot å la Kystvakten rammes av nedskjæringsprogrammene i Forsvaret. Den avkortede lengde av førstegangstjenesten kan medføre et behov for Kystvakten å engasjere mannskaper på vervebasis.

Kystvaktens materiell gir muligheter for en effektivitetsøkning innen kontroll og overvåking dersom ytterligere personell ble tilført. De beste fartøyene har årlig ca 230 patruljedøgn. Dette kunne vært økt til ca 280 døgn pr år ved en bemanningsmessig forsterkning av Kystvakten.

Karriereplanene for befal burde vært bedre tilpasset KV, f.eks ved forlengelse av beordringsperioden, mente KK Myhre.

Mannskapenes tillitsmannsordning består av en tillitsvalgt på hvert fartøy (8) og en hovedtillitsvalgt som daglig gjør landtjeneste.

KK Myhre la frem følgende oversikt over Kystvaktens materiell, utførte oppdrag i årene 1989–92 og en oppstilling over prioriterte oppgaver i 1993.

Kystvaktskvadron Nord – materiell:

Fartøyer:

3	Nordkapp-klasse	3 200 tonn
	Helikopterbærende	
1	Nornen-klasse	1 050 tonn
	Bygget 1963 – ombygget 1978	
4	Leide Kystvaktfartøyer	
	Fiskebåter fra 600–1 200 tonn	
12	Bruksvaktfartøyer	
	Mindre fartøyer, sivil besetning	

Fly og helikoptere:

2	Orion P3N maritime overvåkningsfly	333 skvadron stasjonert på Andenes
6	Lynx Helikoptere	337 skvadron stasjonert på bardufoss

Oppdrag:

Type oppdrag	1989	1990	1991	1992
Transportoppdrag (Gods/VIP/Pers/Am- bulanse/syketr)	135	153	167	125
Helikoptertansport (Gods/Personell/am- bulanse)	52	58	51	98
Søk og redning	23	15	24	20
Assistanse (slep/dykk/rep/tekn/ brann/is/lege)	133	98	114	83
Bistand andre stats- etater (Pol/toll/sjø/kyst/Met/ Fkont)	7	3	2	60
Forskning og prosjekt (ProMare/Havf/Forsk/ Bøyer etc)	-	-	-	33
Miljørelaterte opp- gaver (Forurensning/alge/ driv gjens etc)	-	-	-	5

Type oppdrag	1989	1990	1991	1992
Helikopteroperasjoner (Øvelser/oppdrag utover transp)	-	-	-	10
Oppbringelser/an- meldelser i KVNORD	43	30	49	46
Diverse	36	42	47	25
Totalt	429	399	454	504
KNM-oppdrag (Øvelser/Komsjø-nord oppdrag)	156	211	155	190

Prioriterte oppgaver i 1993:

- Fangskontroll – kvotekontroll
- Kontroll med ressursuttak
- Kontroll med yngelinnblanding i rekefangster
- Kontroll med innblanding av smålodde og torsk i loddefisket
- Bistand til kontrollverket ved sildefisket
- Bistand til fiskeridirektoratet under makrellfisket i Nordsjøen
- Bistand til Tollvesenet

Under nemndas møte med personellens tillitsvalgte (befal, sivile og menige) ble det gode samarbeidet med ledelsen fremhevet. Mannskapene uttalte tilfredshet med hjemreisemulighetene etter samordningen av flyrutene. Derimot kunne det forekomme misnøye i forhold til mannskaper ved andre avdelinger som ved utstrakt bruk av turnusordninger ofte hadde lengre friperioder.

Besøket ved KV, Nord ble avsluttet med et besøk om bord på KV Andenes.

Ramsund orlogsstasjon (ROS)

Ved Ramsund orlogsstasjon ble nemnda ønsket velkommen av komm II Alf Glad, hvoretter KK K. Harila orienterte om virksomheten og forholdene ved orlogsstasjonen.

KK Harila tok utgangspunkt i at Forsvarets planer innebærer en fortsatt satsing på ROS og at reduksjonsplanene i Forsvaret ikke vil berøre virksomheten ved Ramsund i samme utstrekning som ved en rekke andre avdelinger. Visse personellreduksjoner har imidlertid allerede funnet sted.

Orlogsstasjonens betydning for lokalsamfunnet og Tjeldsund kommune ble illustrert ved at 28 % av kommunens sysselsatte var å finne på stasjonen og at disse innbragte 41 % av kommunens samlede skatteinntekter.

Stasjonen teller over 300 personer inkl. menige mannskaper. Det er et stort innslag av sivilt ansatte.

Stasjonens hovedoppgave er forsyning og vedlikehold for Sjøforsvarets enheter nord for 65°. Etter avtale med kommunen forestår avdelings brannstasjon også brannberedskap for Tjeldsund kommune. Kommunen betaler pr utrykning.

Av nye byggetiltak som påregnes realisert i nærmeste fremtid ble det bl a vist til planer vedrørende ny verkstedhall til ca 75 mill kr og ny befalsforlegning og restaurering av mannskapskasernen.

KK Harela understreket også behovet for utvidelse av stasjonens bilverksted.

Om de pågående personellreduksjoner uttalte kommandørkapteinen at lokalavdelingene opplever nedbemanningpåleggene som problematiske, idet arbeidsoppgavene ikke reduseres i takt med personellnedtrekkene. Situasjonen innbyr til en vurdering av om visse oppgaver som i dag utføres av egne ansatte i fremtiden bør overlates til sivile bedrifter. Han ønsket også større frihet til overføring av budsjettmidler fra ett år til neste.

På mannskapssiden ble det opplyst om tilfredsstillende forhold. Refsels saker forekommer sjelden, og mannskapene var tilfreds med tjenestens innhold. Det var også tilfredshet med hjemreisemulighetene.

Nemnda møtte også de tillitsvalgte for mannskapene, befalet og sivilt ansatte. Ombudsmannen orienterte disse om ombudsmannsordningen, herunder om nemndas møte- og befalingsrutiner og om Ombudsmannens rolle som klageinstans for Forsvarets personell.

Etter den bygningsmessige besiktigelse må nemnda særlig fremheve behovet for ny befalsforlegning. Den eksisterende bygning preges av alder og slitasje og innebærer innkvarteringsforhold langt under akseptabel standard.

Nevnes bør også en urasjonell bygningsstruktur med hensyn til lagerbygg. Hele 14 ulike lagerbygg gjør lagertjenesten urasjonell.

Harstad sjøforsvarsdistrikt (HSD)

Sjef HSD, komm II Frantzen, mottok nemnda i distriktets administrasjonsbygg, ønsket velkomm4n og orienterte om virksomheten.

Sjøforsvarsdistriktet holder til på Trondenes ved Harstad og er også «vertskap» for Befalsskolen for infanteriet i Nord-Norge (BSIN)

Kommandør Frantzen var svært tilfreds med samarbeidet med BSIN og Hærens myndigheter. Distriktet omfatter ca 200 ansatte og ca 150 soldater.

Kommandøren orienterte også om planene vedr. sammenslutningen av HSD og Narvik sjøforsvarsdistrikt (NSD). Sammenslutningen vil ventelig kunne skje med bare få personelloppsigelser, idet nedbemanningen i hovedsak vil finne sted ved naturlig avgang over ca 7 år.

Som følge av endrede planer vil Meløyvær fort legges på «mob-status». Forlegningsforholdene vil imidlertid bli forbedret i løpet av 1994.

Også ved HSD ble det opplyst om misnøye og frustrasjon blant personellet ved at personelloppsettingene reduseres samtidig som arbeidsoppgavene består. Dette forhindrer likevel ikke at personellet finner forholdene generelt trivselsskapende.

Fra oktober 1993 vil de menige mannskaper ikke gjennomgå rekruttopplæring ved særskilt rekruttskole, men vil møte opp til sitt ordinære tjenestested direkte. Dette vil nok kunne innebære en større overgang fra sivil til militær tilværelse, mente komm Frantzen.

Ved HSD var man tilfreds med flysamordningen som hadde medført en klar bedring av flyreisemulighetene. Forholdet mellom de tilreisende soldater og ungdommene i Harstad by var stort sett bra, men visse konflikter var registrert. Fra HSDs side var man opptatt av å bevare et best mulig forhold til byens befolkning.

Komm Frantzen nevnte at det beklageligvis hadde forekommet at Vernepliktsforvaltningen under sin årlige utsendelse av Krigstjenestekort (KTK) hadde kommet i skade for å sende slike til avdøde personer. HSD hadde på Forsvarets vegne beklaget dette overfor de pårørende og hadde også tilskrevet Vernepliktsforvaltningen om saken med sikte på å forhindre gjentagelse. Rulleføreransvaret er nå under overføring fra HSD til Vernepliktsforvaltningen.

Ordnningen med inntil 6 ukers førtidsdimittering medfører ofte sterk merbelastning på det gjenværende personell. Særlig er dette et problem for sjåførene.

KK Lund, NK HSD, opplyste at antallet refsels innen HSD var blitt redusert de senere år. Ulovlig fravær og beruselse er hyppigste refselsgrunn. Også tilfeller av ordrenekt har forekommet. I 1992 hadde man registrert kun ett tilfelle som kvalifiserte for offentlig påtale.

Velferdoffiseren, lt Hardersen, orienterte om velferdstilbudene og viste eksempler på bruk av intern-TV for interne informasjonsformål. Velferdstjenesten disponerer forskjellig fritidsutstyr som lånes ut til mannskaperne. F' eks disponeres to 14-fots fiskebåter som utlånes i sommerhalvåret.

I samarbeid med andre velferdskontorer i

landsdelen arrangeres forskjellige velferdsturer som synes å være populære tiltak blant mannskapene.

Velferdskontoret registrerer også store familieøkonomiske problemer blant enkelte soldater. Disse problemene krever ofte en løsning i samarbeid med soldatens familie og hjemstedets sosialkontor. Ellers er soldatenes gjeldsproblemer ofte knyttet til overtrekk på lønnskonto o.l. Velferdskontoret dekker også BSIN.

Bygningsmassen ved HSD holder meget god standard. Det må likevel registreres at avdelingens sykestue trenger utvidelse og restaurering – også som følge av forventet økning av arbeidsoppgaver i forbindelse med den nye innrykksordningen som blir innført fra høsten 1993.

Nemnda besøkte et igangværende kurs for mannskapenes tillitsvalgte hvor Ombudsmannen orienterte om ombudsmannsordningen og besvarte spørsmål fra kursdeltakerne.

Befalsskolen for infanteriet i Nord-Norge (BSIN)

BSIN holder til innenfor HSDs leirområde på Trondenes, og har et nært samarbeid med HSD. Skolesjefen, major Bere, understreket de gode samarbeidsforhold på tvers av våpengren med HSD.

BSINs historie skriver seg tilbake til 1899 og er fortsatt eneste befalsskole i Nord-Norge. Skolens lokaler er tidsmessige og gir utmerkede muligheter for effektiv klasseromsopplæring – også nær-øvelsesområdet holder tilfredsstillende mål.

Det nære samarbeidet med Brig N gjør at skolens øvelsesopplæring blir svært effektiv. Hele 45 døgn av skoleåret tilbringes i felt. Søkningen til skolen er meget bra. Ca 100 søkere blir innkalt for aspirant-uttak. Av disse opptas ca 60 som aspiranter. Etter ca 2 mndrs aspirantperiode opptas de 35–40 beste som befalelever. Blant disse forekommer bare sjelden frafall.

Skolen har i tillegg til ordinær befalsutdanning også opplæring av USK. Skolesjefen opplyste at det av dagens USK-kull på 27 elever kun var 2 fra Nord-Norge. Han ønsket seg flere USK-elever fra egen landsdel. Dette ville hatt stor betydning for mob-hæren. Tilsvarende ønsket major Bere også flere befalsskolelever fra Nord-Norge, og viste til at lokale opptaksprogram ville bli vurdert.

Rent bygningsmessig – med hensyn til innkvartering og klasserom – har skolen en kapasitet for ca 100 elever, mot dagens elevkull på under 40.

Det våpentekniske regiment, Helgelandsmoen

Sjefen, oberst II B. Ruud orienterte om VTRs historie, om regimentets organisasjon, disponible områder på ca 1 900 mål, forholdet til de sivile kommunale myndigheter etc. Regimentssjefen opplyste bl a at VTR på helgelandsmoen er største arbeidsgiver i Hole kommune. Regimentet har 145 befal og 68 sivilt ansatte.

VTRs overordnede mål er å være Hærens våpentekniske kompetansesenter.

Hovedmål 1: Stående beredskap.

Hovedmål 2: Mobiliseringsberedskap med ansvar for oppsetting av Hærens våpentekniske avdelinger i DKØ, samt med utdanningsansvar for oppsetting av HVKenheter til FN-tjeneste.

Hovedmål 3: Utdannings- og kompetansesenter.

Under kompetansesenterets oppgaver hører bl a

- vedlikehold og reparasjon av alle typer kjøretøyer, alle våpen, instrumenter
- etterforsyning av reservedeler og ammunisjon
- bergingstjeneste
- eksplosivryddetjeneste.

Som utdanningssenter gis det ved rekruttkompaniet opplæring til ca 200 soldater pr kontingent. Rekruttene som tildeles VTR er nøye utvalgte med hensyn til faglig bakgrunn. De har ofte fagbrev og/eller høyere teknisk utdanning slik at utdanningen ved VTR kan bygge videre på rekruttene sine sivile og faglige bakgrunn. Rekruttkompaniet består av 4 tropper samt 1 stabstropp. Rekruttene er positive soldater, noe som også kommer til uttrykk i møter med soldatenes tillitsvalgte.

Ved USK-kurs utdannes befal, 10–15 elever pr kontingent, hovedsakelig kjøretøymekanikere.

Ved den ettårige Befalsskolen for Hærens våpentekniske korps utdannes ca 20 elever pr år, innenfor fagene ammunisjonstjeneste og teknisk materiellforsyningstjeneste.

Ved den treårige tekniske fagskolen med 3 klasser utdannes ca 40 elever i hver klasse fordelt på kategoriene bil- og våpenteknologi. To år representerer en sivil utdanning, ett år representerer en spesialutdanning i militært materiell samt befalsutdanning.

Ved Våpenskolen for Hærens våpentekniske korps utdannes et stort antall befal og sivi-

le innenfor det våpentekniske fagfeltet. Denne etterutdannelse skjer ved kurs av varighet fra 1 til 7 uker. Våpenskolen har også ansvaret for utvikling og kompetanseoppbygging av systemer og prosedyrer i vedlikeholds-, reparasjons- og forsyningstjenesten.

Under sjefens orientering om VTRs organisasjon ble spesielt vektlagt tidens omorganiseringssprosess som avdelingen syntes å tilpasse seg på en formålstjenlig måte. Videre ble fremhevet den meget gunstige effekt VTR hadde oppnådd etter at det ble innført fristilling av tildelte økonomiske midler. Regimentet hadde fått utrettet adskillig mer for pengene i forhold til den tidligere ordningen. Som følge av denne fristillingen var det også blitt større kompetansekrav overfor personellet.

Den bygningsmessige situasjonen var sjefen generelt sett fornøyd med, men ønsket fortgang med å få iverksatt en vedtatt plan om bygging av en ny befalsforlegning. Det er bevilget 16 mill kr med forutsatt byggestart i 1993. Forøvrig ble opplyst at det er nødvendig å restaurere mannskapskjøkkenet, en sak som er under behandling ved Forsvarets bygningstjeneste.

Disiplinære forhold ved VTR ble opplyst å være meget tilfredsstillende. Ved befalsskolen er det minimalt med refselsler. Ved rekruttkompaniet er det varierende refselsesantall, fra 5 til 20 pr mnd. Endel soldater i stabstroppen er plassert på Helgelandsmoen av sosiale årsaker, og disse mannskapene representerer de fleste refselsene. Ca 75 % av refselsene gjelder for sent fremmøte etter permisjon og ca 20 % gjelder forhold i forbindelse med alkohol.

Omvisning i leiren ble foretatt under orientering fra VTR-sjefen og hans avdelingssjefer.

Forlegningen for stabstroppen med 50 soldater er av eldre dato, men etter det opplyste virket forholdene tilfredsstillende. Soldatene er forlagt med 8 mann på rommet. Rekruttkompaniet er forlagt i en annen kaserne med 6 mann pr rom. Også her virket forholdene tilfredsstillende.

Elevene på fagskolens 1 og 2 klasse er forlagt på 4-manns rom som studiemessig ble medgitt å være en ulempe. Skolens 3 klassinger er forlagt i en standardmessig bedre bygning med 3 elever pr rom. Rommene virket arealmessig meget trange for 3 elever, og det ble forøvrig opplyst at rommene opprinnelig var beregnet for 2 personer.

Ved befaringen på mannskapskjøkkenet ble det fra kjøkkenpersonellet fremhevet at de hadde vesentlige problemer med den daglige driften av kjøkkenet. Et spesielt problem gjelder tilbringelsen av råstoffer til kjøkkenet plassert i bygningens 2 etasje. Råstoffene blir

avlevert i kjelleretasjen for videre oppbæring eller tilbringelse med en liten utilfredsstillende vareheis. Fryse- og kjølerom ble også betraktet som trange og utilfredsstillende. En sivil/militær hygienerapport for ca 1 år siden hadde avdekket vesentlige mangler ved kjøkkenforholdene. Når kjøkkendriften likevel lot seg gjennomføre, mente sjefen at det i stor grad skyldes tolmodighet fra de ansatte. Sykefraværet ble opplyst å være høyere blant kjøkken- og renholdspersonalet.

Mannskapenes spisesal med plass til ca 500 personer virket tilfredsstillende.

Noen av regimentets verksteder ble befart og etter nemndas forståelse virket verkstedene både moderne, godt utrustet og bar preg av meget god orden. Bilverkstedet var bygget som en yrkesskole med klasserom og verksted i samme bygning. For nemnda ble demonstrert en ny robot for tilintetgjøring av eksplosiver.

Det ble avholdt møte med de ansattes organisasjoner, BFO, NOF, AF, FSTL og NTL.

Befalet fremhevet spesielt at den vedtatte oppføring av en ny befalsforlegning burde bli iverksatt snarest mulig. Det ble opplyst at spesielt det yngre befalet har en utilfredsstillende bosituasjon, samt at de ikke har noen mulighet til å bli tildelt annen leilighet.

Den nye flysamordningen ble forøvrig gjestand for kritikk. Før nåværende ordning ble innført ble haik-mulighetene ansett som tilfredsstillende, men ifølge befalet synes det i dag ikke mulig å oppnå «fly-haik». Bl a ble nevnt at FN-personell som ved Helgelandsmoen forberedes for utenlandstjenesten kun har mulighet til hjemreise en helg før utenlandsreisen. Denne muligheten er nå ikke lenger til stede ifølge befalet. De opplyste at dette går utover trivsel og miljøet.

Fra renholdspersonalets side ble det uttrykt ønske om etablering av en ny dusjordning.

Forøvrig uttrykte de sivilt ansatte representanter at de hadde et godt samarbeide med ledelsen, idet de heller ikke hadde noen spesielle konflikter å ta opp med nemnda.

Møte ble også avholdt med tillitsvalgte for soldater og elever.

Den nye flysamordningen ble også fra soldatenes side sterkt kritisert. De påpekte at deres økonomi ikke tillot kjøp av ordinære flybilletter, og evt bruk av tog ville ta for lang tid for en hjemreise en helg.

Fra fagskoleelvenes side ble kritikk rettet mot forlegningsforholdene. Trangboddhet som omtalt tidligere ble tatt opp med henvisning til at rommene opprinnelig var beregnet for 2 mann, mens rommene ved større kull blir benyttet som 4-mannsrom. Dårlig støysolasjon i bygningene ble også påpekt, og helt

spesielt for den eldste forlegningen som 1 og 2 klassene benytter.

De tillitsvalgte uttrykte forøvrig at forholdet mellom befal og menige er meget godt, velferdstjenesten fungerer godt og tilsvarende med tillitsmannsordningen.

Nemnda finner å måtte bemerke forholdene ved mannskapskjøkkenet som snarest bør bli gjenstand for standardhevning. Kjøkkenpersonellens velferdsrom, nærmest umøblert, fremsto som særdeles uegnet for sitt formål. Nemnda antar at dette bør bli et høyt prioritert byggeprosjekt.

Nemnda er gjort kjent med at oppføringen av ny befalsforlegning antas å bli igangsatt våren 1994 med antatt ferdigstillelse våren 1995 etter 13 mndrs byggetid. Planleggingsmessige årsaker har forsinket byggearbeidene.

Oscarsborg festning og Forsvarets hundeskole

Møte ble avholdt med sjefen for Befalsskolen for kystartilleriet/kommandant Oscarsborg festning, nestkommanderende samt fung sjef for Forsvarets hundeskole.

Sjefen orienterte kort om visse historiske begivenheter vedr holmene i Drøbaksundet, som et naturlig sted for å sikre innløpet til Christiania. Tidlig på 1600-tallet fikk Christian IV bygget et forsvarsanlegg på Søndre Kaholmen. På midten av 1800-tallet startet byggingen av Oscarsborg festning og ferdig utbygget i 1956 ble festningen regnet som den sterkeste i Nord-Europa. På bakgrunn av datidens militærtekniske utvikling var festningen likevel umoderne allerede etter 10 år.

Frem mot den andre verdenskrig hadde festningen forfalt, og utstyret var umoderne.

Kampene ved Oscarsborg 9 april 1940 kom til å få en meget stor betydning. Tyskernes besettelse av Oslo ble forsinket og dermed fikk Kongehuset, Regjeringen og Stortingets medlemmer den nødvendige tid til å komme seg ut av Oslo for å videreføre ledelsen av landets kamp mot tyskerne. Fra 1 jan 93 har festningen ikke lenger operativ status, men er nå skolesenter for utdanning av befal til mobiliseringsforsvaret.

Oscarsborg Festning og Befalsskolen for Kystartilleriet (etabl 1889) var adskilte militære avdelinger, men i dag er disse avdelingene sammenslått. Forsvarets hundeskole er administrativt tilknyttet avdelingen.

Fra institusjonen Oscarsborg festnings museum administreres forøvrig museale oppgaver.

Bygningsmassen er av varierende alder og standard, bl a med restaurerte lokaler i fredede/verneverdige bygninger, men det er også oppført forholdsvis nye bygninger på Oscarsborg. Et nytt forpleiningsbygg er under oppførelse og er snart ferdigstillet. Ethvert restaureringsarbeide og utbygging skjer i nært samarbeide med Riksantikvaren.

Som øvingsområder blir benyttet Kaholmene, Nesset i Hurum, Håøya samt Seiersten for Hundeskolen. Seierstenområdet blir også meget benyttet som turområde for befolkningen i Drøbak.

Samarbeidet med de kommunale myndigheter fungerer godt ifølge sjefen. Personellsituasjonen pr 20 sep 93 viser 72 ansatte befal/sivile, ca 100 befalsskoleelever og 39 vernepliktige mannskaper. Antallet vernepliktige ligger ca 25 under oppsetningsplanen. Også antallet ansatte ligger under planen.

Befalsskolen for Kystartilleriet (BSKA) er ettårig og har et søkertall på ca 1 000. Utdannelsen til utskrevet kvartermester går over ½ år. For denne utdannelsen vil det fra 1994 bli kun 1 kontingent pr år.

Fung sjef for Forsvarets hundeskole (FHSK) redegjorde om skolens organisasjon og virksomhet. Kommandomessig er Hundeskolen direkte underlagt FO/Sjøforsvarstaben. Skolens lokaler er plassert på Seiersten ved Drøbak, men forpleiningsmessig er skolen knyttet til Oscarsborg festning. Medisinsk faglig hører skolen under Sjefsveterinæren for Hæren. Sjefen for Hundeskolen har også funksjon som Forsvarets hundainspektør.

FHSK har en utstrakt kursvirksomhet for utdanning av personell og hunder. Skolen disponerer en kennel for 70 hunder.

Utdannelsen av hunder deles i 3 kategorier: Varslingshund, Patruljehund, Søks Hund (narkotika, sprengstoff mm som utdannes både til Forsvaret og Tollvesenet samt til det svenske tollvesenet). Noen hunder gis tilleggsutdanning og blir lavinehunder med standkvarter på Bardufoss.

Utdannelsen av personell retter seg mot ulike kategorier:

- Vernepliktige mannskaper utvelges på rekruttskoler, etter søknad. Søknadsmassen er enorm ifølge sjefen. Elevene går 7 ukers kurs ved Hundeskolen, hvoretter de fordeles som hundeførere til sine respektive avdelinger.
- Tollere (det norske tollvesenet utveksler erfaringer med det danske og svenske tollvesenet). Behovet for hunder til tollvesenet er meget stort.
- Befal, sivile vaktmenn, HV-personell o l, spesielt for vakthold og sikring.

Samlet sett arrangeres 19 kurs pr år til forskjellige formål, hvor ca 250 personer pr år får utdanning som hundefører. Elevene ved Hundeskolen er sterkt motiverte, og skolen har ikke disiplinære problemer.

Det bygningsmessige vedlikeholdet på Seiersten burde ifølge sjefen vært noe bedre. Skolen ønsker å utvide kapasiteten for undervisningslokaler, og sjefen opplyste at kontorsituasjonen ikke var tilfredsstillende. Øvingsforholdene i områdene ved Seiersten kunne ofte være noe ugunstige pga sivilbefolkningens interesse for området. En stor del av øvelsene foregår derfor andre steder, f eks på Hurum-siden.

Garnisonen i Sør-Varangers hundepatruljer langs den 196 km lange grense mot Russland er en viktig del av Forsvarets hundetjeneste og det ble påpekt som en vesentlig mangel at man ved GSV likevel mangler helårskennel.

Forsvarets behov for hunder til Narko-Sør og Narko-Nord vil etter sjefens mening øke i fremtiden. Også FN-engasjementet øker Forsvarets hundebruk.

Omvisning på Oscarsborg ble foretatt under orientering fra sjefen for BSKA/Oscarsborg festning og hans stab.

Forlegninger for fast tjenestgjørende befal samt for befalsskoleelever ble oppført for ca 10 år siden. Bygningene fremstår som moderne og med en god standard. Befalselevne har 2-mannsrom og trivselen ble opplyst å være meget god. Vedlikeholdsomkostningene er beskjedne for disse forlegningene, ifølge sjefen.

Et nytt forpleiningsbygg for mannskaper, befalelever og befal er snart ferdigstillet.

Det ble uttrykt et sterkt håp, både fra ledelsen og mannskapene, om å få starte oppføring av en ny idrettshall. Den nåværende idrettshallen som benyttes både i tjeneste og fritid bar tydelig preg av å trenge oppussing. Ledelsen mente imidlertid at det ikke ville være

formålstjenlig å bruke særlige utgifter til idrettshallen dersom bygningen likevel måtte bli ombygget til et annet formål, forhåpentligvis innen få år. I hallens kjelleretasje var et godt utstyrt trimrom som ifølge ledelsen blir benyttet i en meget stor grad.

Foruten mannskapene på Oscarsborg er soldatene fra FHSK samt befalsaspirantene (i aspirantperioden) forlagt i borgen. For tiden blir 8 mannsrom benyttet for 4 personer, slik at det er god plass på rommene. Det ble opplyst å være adskillige vannlekkasjer fra taket. Utskifting og reparasjonsomkostninger ble stipulert til ca 9 mill kroner, og ledelsen håper å få avsatt midler til de nødvendige tiltak fordelt over de nærmeste årene.

Nemnda avholdt møte med tillitsvalgte for mannskapene og befalselevne.

Fra stabstroppen ble det tatt opp at dusjkapasiteten ville bli for dårlig dersom en av deres nåværende dusjer kun skulle bli tillatt brukt av avdelingens jenter. De mente at en felles benyttelse til forskjellige tider burde løse problemer. Imidlertid ble avklart at saken ikke er ferdig drøftet i det lokale tillitsmannsutvalget. Voksenopplæringen ble at stabstroppen betraktet som mangelfull. Etter det opplyste foregår voksenopplæring kun ved benyttelse av fjernundervisning over EDB. Ifølge mannskapene har de imidlertid ikke de nødvendige EDB-kunnskaper til å kunne benytte seg av dette tilbudet.

Den nye «haik-ordningen» med fly ble av befalselevne og mannskapene betraktet som svært dårlig. Fra befalselvenes side ble det fremhevet at de nå meget sjelden hadde mulighet til å reise hjem i helgen. Kjøp av ordinær flybillett er for dyrt, og alternativet med tog og skifte av kommunikasjonsmidler medfører oftest så lang tid at hjemreise ikke blir mulig. Det ble påpekt at idrettshallen er i en dårlig forfatning og burde bli forbedret.

Oslo i februar 1994

Per A. Utsi

Georg Jacobsen

Per Håpnes

Gunvor Schnitler

Liv Stubberud

Ellen M. Wibe

Ivar Johansen

Vedlegg.**Instruks for Forsvartets ombudsmannsnemnd**

(Stortingsvedtak 21 april 1952, jfr. Innst. S. nr. 56 for 1952, med endringer ved stortingsvedtak av 9 april 1956, hvorav antall medlemmer i nemnda ble økt fra 5 til 7 (instr. § 2) og endringer ved stortingsvedtak av 12 jun 1989, jfr. Innst. S. nr. 189 (1988-89))

§ 1.

Ombudsmannsnemnda skal bidra til å sikre de almenmenneskelige rettigheter for Forsvarets personell og ved sitt arbeid også søke å medvirke til å effektivisere Forsvaret.

§ 2.

Ombudsmannsnemnda består av 7 medlemmer som velges av Stortinget for 4 år ad gangen. Et av medlemmene velges som formann og benevnes Ombudsmannen for Forsvaret. Ombudsmannen er årslønnet. Lønnen fastsettes av Stortinget. De øvrige medlemmer tilkommer godtgjørelse etter komitéregulativet.

§ 3.

Nemndas oppgave er:

- a) å behandle spørsmål som reises av tillitsmannsutvalg eller personell vedrørende tjenestetidens utnyttelse og mannskapenes forhold under tjenesten, så som mannskapenes økonomiske og sosiale rettigheter, videre spørsmål som angår undervisnings- og velferdsarbeid, kantinevirksomhet, pensjoner, utrustning, bekledning, kosthold og husrom.
- b) behandle henvendelser fra tjenestemenn i Forsvaret når de ikke ifølge annen bestemmelse skal sendes tjenestevei.

§ 4.

Tillitsmannsutvalget og personell i Forsvaret kan rette henvendelser til Ombudsmannen utenom den regulære tjenestevei, med de innskrenkninger som er nevnt ovenfor, § 3, bokstav b.

§ 5.

De saker som skal behandles, forberedes og forelegges i alminnelighet av Ombudsmannen. Medlemmene kan hver for seg eller i fellesskap legge frem eller kreve lagt frem saker til drøfting.

Nemnda kan av Stortinget, Stortingets forsvarskomite, Forsvarsministeren eller Forsvarssjefen (FO) forelegges saker til uttalelse.

Henvendelser til Ombudsmannen i saker som er nevnt under § 3, bokstav a og b, forelegges nemnda bare i den utstrekning de er av prinsipiell karakter eller har almen interesse. Sakene søker Ombudsmannen løst ved direkte kontakt med de myndigheter som han anser nærmest til å ta seg av dem.

I samband med saker som forelegges ham, har Ombudsmannen rett til å søke opplysninger hvor som helst i Forsvaret, hvor sikkerhetsmessige hensyn ikke forbyr det.

§ 6.

Ved utgangen av hvert år sender ombudsmannsnemnda rapport over sin virksomhet til Stortinget. Gjenpart av rapporten sendes Forsvarsdepartementet.

Nemnda kan også når den finner det ønskelig, sende rapport til Stortinget om enkelte saker i årets løp.

I den utstrekning nemnda finner det påkrevet, forelegger den de resultater som den ved inspeksjon eller ved studium er kommet frem til, for Forsvarsministeren i form av rapport.

§ 7.

Nemnda holder sine møter så ofte det er behov for det.